

Вяданне беларускай мовы правяраюць на практыцы вучні і настаўнікі школы № 7 горада Магілёва. Яны вучылі дарожныя знакі і знайшлі памылкі ў беларускамоўных назвах.

70 гадоў таму вёска Хатынь Лагойскага раёна Мінскай вобласці была спалена разам з жыхарамі. І стала сімвалам трагедыі беларускага народа, журботнай старонкай гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Гэта вельмі стомлены горад. Яго душу нельга бачыць па-за межамі Садовага кальца. Чым далей ад цэнтру, тым маркотней становіцца яго аблічча. Але ўсё роўна ў Маскве ёсць шмат таго, што вельмі прываблівае.

Выдаецца з 9 жніўня 1917 г.

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:

«БЕЛАРУСЬ ГАТОВА ПРЫНЯЦЬ БУЙНЫЯ МІЖНАРОДНЫЯ СПАБОРНІЦТВЫ ПА БІЯТЛОНЕ І ЛЫЖНЫХ ГОНКАХ»

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 2 сакавіка прыняў удзел у зімовым спартыўным свяце «Мінская лыжня — 2013», якое адбылося на

лыжаролернай трасе сталічнага мікрараёна Вясянянка. На свята кіраўнік дзяржавы прыбыў разам з малодшым сынам Мікалаем.

ФОТА БЕЛТА

Аляксандр Лукашэнка ў складзе каманды Прэзідэнта Беларусі прыняў удзел у лыжнай эстафетнай гонцы 4x2 км. За перамогу ў гэтай гонцы таксама спаборнічалі каманды Савета Міністраў, Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі, абласцей і горада Мінска.

Кіраўнік дзяржавы бег за сваю каманду на заключным, чацвёртым, этапе эстафеты, прыйшоўшы на фініш са значным адрывам ад бліжэйшых праследвацеляў. На перадоленне чатырох этапнаў эстафеты, згодна з падаўляючымі працолаам, камандзе спатрабіла 25 хв. 41 сек. На першых трох этапах за каманду Прэзідэнта выступалі Алег Рыжанкоў, Сяргей Булыгін і Алена Зурылава.

Другое месца заняла каманда Віцебскага аблвыканкама (29 хв. 8 сек.). Трэцяе месца дасталося камандзе Мінскага аблвыканкама (31 хв. 31 сек.).

Затым адбылася лыжная эстафетная гонка 4x2 км сярэд каманд сілавых міністэрстваў і ведамстваў. Новаўвядзеным сёлётам святая стала індывідуальная лыжная гонка з мас-старта на 2 км сярэд кіраўнікоў рэспубліканскіх дзяржаўных органаў кіравання і дзяржарганізацый.

Пасля цырымоніі ўзнагароджання Аляксандр Лукашэнка па традыцыі паразмаўляў з журналістамі. Ён расказаў пра ўласны рэцэпт падтрымання добрай спартыўнай формы. Паводле

слоў кіраўніка дзяржавы, гэты рэцэпт вельмі прасты, асабліва ў лыжных гонках: «Трэба цар-пеш і бегачы. У любую свабодную хвіліну ўзяць лыжы і пра-бегчыся».

Прэзідэнт прызнаўся, што нават калі наведвае з візітамі замежныя краіны з гарачым кліматам, як, напрыклад, Вене-суэла, бярэ з сабой лыжаролеры, каб у свабодны час заняцца спортам.

«І вельмі важна ў меру піць, лепш наогул не піць, ні ў яким ра-зе не курыць і ўмерана правільна есці, есці толькі свеае — беларускае», — параіў Аляксандр Лукашэнка.

Гаворачы аб перамоце сваёй каманды ў лыжнай эстафетнай гонцы, Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што ў спорце важ-ную ролю адыгрывае яшчэ і шанцаванне. «Нам сёння крыху пашанцавала», — сказаў кіраў-нік дзяржавы.

Прадстаўнікі СМІ пацікавіліся ў Прэзідэнта, ці трэба ў Белару-сі будаваць новыя спартыўныя аб'екты, улічваючы ўсё большую папулярнасць занятак фізіч-най культурай і спортам сярод насельніцтва. «Гэта пытанне для мяне асабіста і для краіны ўжо вырашана. У нас аб'ектаў больш, чым павінна быць па напаяўляючым людзей. Яшчэ ёсць свабодныя месцы. Калі нават браць па нейкіх нормах, то ў нас яшчэ вельмі значны за-зор», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Паводле слоў Прэзідэнта, сітуацыя ў гэтым пытанні бы-ла прааналізавана, і зыходзячы з шэрагу прычын, прынята рашэнне, што ў Беларусі няма неабходнасці дадаткова буда-ваць вялікія спартыўныя аб'ек-ты. «Трэба гэтыя заздзейнічаць належным чынам, каб яны да-валі аддачу», — лічыць кіраўнік дзяржавы.

Што датычыцца заняткаў масавымі відамі спорту, то, як адзначыў Прэзідэнт, для гэтага часта наогул не патрэбны якія-небудзь спартыўныя аб'екты. Напрыклад, каб пакатацца на лыжах зімой, дастаткова вы-ехаць за горад.

Паводле слоў Прэзідэнта, Беларусь цяпер можа прыняць спаборніцтвы па любых відах спорту, акрамя Алімпійскіх гульняў, паколькі гэта звязана з вялікімі дадатковымі затратамі і неабходнасцю будаваць новыя спартыўныя аб'екты і гасцініцы. «Але калі б загадаў было прынята такое рашэнне, то я ўпэўнены, што мы справі-ліся б. Калі б крыху не хапіла, то расіянне нам дапамаглі б з пункту гледжання спартыўных аб'ектаў і месцаў правядзення. Мы маглі б прыняць, але нам трэба пяць-сем гадоў для таго, каб падрыхтавацца да такіх ад-казных гульняў», — сказаў Аляксандр Лукашэнка. «Любыя ін-шыя спаборніцтвы мы гатовы прыняць, калі будзем аб гэтым ведаць за адзін-два гады».

Паводле слоў Прэзідэнта, Беларусь цяпер можа прыняць спаборніцтвы па любых відах спорту, акрамя Алімпійскіх гульняў, паколькі гэта звязана з вялікімі дадатковымі затратамі і неабходнасцю будаваць новыя спартыўныя аб'екты і гасцініцы. «Але калі б загадаў было прынята такое рашэнне, то я ўпэўнены, што мы справі-ліся б. Калі б крыху не хапіла, то расіянне нам дапамаглі б з пункту гледжання спартыўных аб'ектаў і месцаў правядзення. Мы маглі б прыняць, але нам трэба пяць-сем гадоў для таго, каб падрыхтавацца да такіх ад-казных гульняў», — сказаў Аляксандр Лукашэнка. «Любыя ін-шыя спаборніцтвы мы гатовы прыняць, калі будзем аб гэтым ведаць за адзін-два гады».

ЦЫТАТА ДНЯ

Анатолий ШАГУН, намеснік міністра жыллёва-камунальнай гаспадаркі: «Адзіныя тарыфы для насельніцтва будучы фарміравацца на энэргарэсурсы, гэта значыць на цяпло, электраэнергію і газ. Урад пакідае за сабой іх рэгуляванне, хутчэй за ўсё, гэтыя тарыфы будучы аднымі на ўсёй краіне. А рэгуляванне тарыфаў на камунальныя паслугі (а гэта тэхнічнае абслугоўванне, капрамонт жылых дамоў, водазабеспячэнне, каналізацыя, карыстанне ліфтамі) будзе перададзена абласным выканаўчым камітэтам і Мінгарвыканкам. Мясцовыя органы ўлады змогуць фарміраваць іх з улікам асаблівасцяў той ці іншай тэрыторыі. Такім чынам, тарыфы на ЖКП будучы тэрытарыяльна адрозніваюцца».

■ На абароне інтарэсаў

НА ПРАФЕСІЙНУЮ ПЕНСІЮ НАСТАЎНІК МОЖА ВЫЙСЦІ ТОЛЬКІ ПАСЛЯ 60 ГАДОЎ?

Адукацыя — тая сфера, якая закранае інтарэсы практычна кожнага жыхара нашай краіны, таму цяжка не пагадзіцца са старэйшай ЦК Беларускага прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі Аляксандрам БОЙКАМ, які лічыць, што ад настрою ў сферы адукацыі ў немалой ступені залежыць і настрой ва ўсім беларускім грамадстве. Днямі ў сценах галоўнага адукацыйнага ведамства прайшла калегія, прысвечаная падвядзенню вынікаў выканання папярэдняга пагаднення паміж Міністэрствам адукацыі і Беларускам прафесійным саюзам работнікаў адукацыі і навукі і заключэнню новага пагаднення паміж сацыяльнымі партнёрамі на бліжэйшыя тры гады. У цэнтры ўвагі ўдзельнікаў калегіі аказаліся пытанні прафесійнага страхавання педагогаў, іх заробку, аптымізацыя сеткі устаноў адукацыі, атэстацыя педагогічных работнікаў і многія, многія іншыя...

ХТО ГАЛОЎНЫ ЭКЗАМЕНАТАР?

Як вядома, на пачатку навучальнага года быў зацверджаны новы парадак атэстацыі педагогаў і навучнікаў, які мала каму спадаваўся. Па новых правілах атэстацыі, вышэйшую кваліфікацыйную катэгорыю педагогам цяпер даязваецца пацвердзіць кожныя пяць гадоў. У найменькаў ёсць права паставіць пад сумненне кваліфікацыйную катэгорыю работніка. Да таго ж па выніках атэстацыйнай гутаркі кваліфікацыйную катэгорыю педагога могуць як павысіць, так і панізіць, і нават увогуле пазбавіць яго кваліфікацыйнай катэгорыі.

Многія педагогі і навучнікі ўжо пачалі адчуваць напружанне і трывожнасць. Яны лічаць, што гэтае рашэнне з'яўляецца пераацэнкай іх кваліфікацыі. Яны лічаць, што гэтае рашэнне з'яўляецца пераацэнкай іх кваліфікацыі. Яны лічаць, што гэтае рашэнне з'яўляецца пераацэнкай іх кваліфікацыі.

Аляксандр Бойка звярнуў увагу на тую акалічнасць, што апошнім часам павялічылася дыспрапорцыя ў аплане працы педагогічных работнікаў у параўнанні з работнікамі іншых сфераў. Так, сярэднямесячная заробатная плата настаўнікаў (3279 тыс. рублёў) ніжэйшая за аналагічны паказчык ва ўрачоў (5046 тыс. руб.) у 1,5 раза. У сувязі з гэтым прафсаюз прапануе ўстанавіць галіновы павышальны каэфіцыент над тарыфных ставках і акладаў педагогічных работнікаў і кіраўнікоў устаноў адукацыі ў памеры не менш як 30% для дасягнення агульнарэспубліканскіх паказчыкаў.

Яшчэ адна прапанова тычыцца павелічэння колькасці гадзін, што вылучаюцца на арганізацыйна-выхаваўчую работу. Такое рашэнне паспрыела б не толькі большай дыферэнцыяцыі ў аплане працы работнікаў згодна з абавязкамі, якія яны выконваюць, але і адлюстравала б рэальныя часавыя выдаткі педагогаў на гэту дзейнасць. Вырашэнне гэтага пытання неабходна для забеспячэння нармаванага працы настаўнікаў, якія з'яўляюцца класнымі кіраўнікамі, і пашырэння магчымасцяў для арганізацыі адукацыйнага працэсу ў шосты і шосты школьны дзень.

Аляксандр Бойка звярнуў увагу на тую акалічнасць, што апошнім часам павялічылася дыспрапорцыя ў аплане працы педагогічных работнікаў у параўнанні з работнікамі іншых сфераў. Так, сярэднямесячная заробатная плата настаўнікаў (3279 тыс. рублёў) ніжэйшая за аналагічны паказчык ва ўрачоў (5046 тыс. руб.) у 1,5 раза. У сувязі з гэтым прафсаюз прапануе ўстанавіць галіновы павышальны каэфіцыент над тарыфных ставках і акладаў педагогічных работнікаў і кіраўнікоў устаноў адукацыі ў памеры не менш як 30% для дасягнення агульнарэспубліканскіх паказчыкаў.

НАДВОР'Е СЕННЯ

Брэст	-6°
Віцебск	-12°
Гомель	-5°
Гродна	-7°
Магілёў	-10°
Мінск	-10°

ПРЫГРЭЕ ДА +10

У аўторак тэрыторыя Беларусі трапіць у зону павышанага ціску. Таму захаваецца сонечнае надвор'е, толькі ў паўднёвых раёнах Віцебскай вобласці пройдзе невялікі снег, паведамляе рэдакцыя спецыяліст Рэспубліканскага гідрометэацэнтара Мінпрыроды Валерыя ФЯДОТАВА.

Уначы на сераду падмарозіць да мінус 1—7, а месцамі і да мінус 10 градусаў. Удзень чакаецца 1—7 цяпла, а на захадзе Брэсцкай і Гродзенскай абласцей — нават да плюс 8—10 градусаў. У чацвер пераважна без ападкаў, толькі ўдзень у Брэсцкай і Гомельскай абласцях пройдзе кароткачасовы дождж. Уначы і раніцай на дарогах галаледзіца. Тэмпература паветра ў ноч на 7 сакавіка будзе ад мінус 1 да мінус 7, удзень — 0 — плюс 6. Па паўднёвым захадзе Беларусі сі значна цяплей: 0 — плюс 3, а ўдзень — 7—10 цяпла.

Паводле папярэдняй разлікаў айчынскіх сіноптыкаў, на свята 8 Сакавіка павялічыцца вобласць. Таму на поўдні Беларусі чакаюцца ападкаў і выгледзе мокрага снегу і дажджу.

Сяргей КУРКАЧ.

ХРОНІКА АПОШНІХ ПАДЗЕЙ

БЕДНАСЦЬ У ЛАТВІІ ПАГЛЫБЛЯЕЦЦА

Беднасць у Латвіі паглыбляецца, а матэрыяльнае становішча насельніцтва, у асноўным у выніку росту спажывецкіх цен, паступова пагаршаецца. Пра гэта гаворыцца ў справаздачы Міністэрства дабрабыту аб становішчы дзяцей у Латвіі, якая была заслухана на пасяджэнні ўрадавага камітэта. Хоць у паслякрызісны перыяд адзначаюцца станоўчыя тэндэнцыі (колькасць бедных скарацілася з 21% у 2009 годзе да 19% у 2010 годзе), зніжэнне долі тых, хто мае патрэбу, дасягнута дзякуючы таму, што знізіўся парог беднасці. Калі ў ЕС ад матэрыяльнай незабеспячэнасці пакутуе ў сярэднім 21% дзяцей, то ў Латвіі — 45%, адзначае міністэрства.

ШВЕЙЦАРЦЫ АДМОВІЛІСЯ АД АЛІМПІЯДЫ

Жыхары швейцарскага кантона Граўбюндэн на рэферэндуме выказалі супраць правядзення ў Санкт-Морыцы і Давосе зімовых Алімпійскіх гульняў 2022 года, паведамляюць інфармагенцыі. Гарадок рэгіёна Граўбюндэн Санкт-Морыц не прыме «белую» Алімпіяду 2022. Так вырашыў не Міжнародны алімпійскі камітэт, не гарадская мэр'я, а мясцовыя жыхары. 54% жыхароў рэгіёна выступілі супраць правядзення Алімпіяды і марнавання 320 млн. долараў фінансаванага рэзерву. Агульны прыбытак, па словах улад рэгіёна, можа скласці 1,6 млрд. долараў. Праціўнікі праекта «Граўбюндэн 2022» адзначылі, што будаўніцтва алімпійскіх аб'ектаў нашкодзіць рэгіёну, а прыток іншаземцаў у турыстычны рэгіён (Санкт-Морыц прымаў зімовую Алімпіяду ў 1928-м і 1948-м гадах) можа аслабіцца. Так адбылося з Лонданам, куды заказ тураў на час Гульняў скараціўся на 70%.

ПАДРАБЯЗНАСЦІ

ГЕРМАНИЯ ЗАБЛАКІРУЕ ЎСТУПЛЕННЕ РУМЫНІІ І БАЛГАРЫІ У ШЭНГЕН

Германія прыстрашыла накласці вета на ўступленне Румыніі і Балгарыі ў Шэнген. З такой заявай выступіў міністр унутраных спраў ФРГ Ханс-Петэр Фрыдрых у інтэрв'ю Spiegel. Па словах палітыка, калі 7 сакавіка на сустрэчы міністраў унутраных спраў і міністраў ішчэ трых краін ЕС адбудзецца галасаванне аб прыёме Румыніі і Балгарыі ў Шэнгенскае пагадненне, Германія будзе галасаваць супраць. Фрыдрых падкрэсліў, што не разглядае таксама магчымасць прадстаўлення частковай свабоды перамяшчэння паветраным і марскім шляхам грамадзянам гэтых краін. Як растлумачыў нямецкі міністр, гэтыя абедзве дзяржавы яшчэ недастаткова зрабілі, каб патрапіць у зону Шэнгена. У прыватнасці, ЕС чакае ад урадаў Балгарыі і Румыніі большага процідзеяння караўцыі. У Германіі асцярожнага, што праз гэтыя краіны з дапамогай хабараў у аб'яднаную Еўропу змогуць пракрысціся злачынцы. У Германіі таксама асцярожнага, што пры зняцці бар'ераў з Балгарыі і Румыніі хлыне паток бедных мігрантаў. У сувязі з гэтым Фрыдрых лічыць неабходным узмацніць пакаранне за злоўжыванне сацыяльнымі льготамі. Па словах міністра, прыняцц свабоднага перамяшчэння ў ЕС прадугоджвае магчымасць грамадзян працаваць і вучыцца ў любой краіне. Аднак калі высветліцца, што чалавек пераехаў толькі дзеля атрымання вялікай дапамогі па беспрацоўі, у дачыненні да яго будуць прыняты санкцыі. Нямецкі палітык прапануе караць такія дзеянні — напрыклад, дэпартацыяй з краіны і забаронай на паўторны ўезд. Аналагічныя асяродкі ў сувязі з прытокам мігрантаў, якія прыбываюць толькі дзеля выкарыстання развітай сістэмы сацыяльных ільготаў, раней выказваў урад Вялікабрытаніі.

■ Соцыум

БЯСПЛАТНАЯ ПРАВАВАЯ ДАПАМОГА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ИНВАЛІДНАСЦЮ

Усім зразумела, што людзям, якія маюць інваліднасць, жыць нашмат цяжэй, чым здаровым. Гэтая катэгорыя нашых суграмадзян больш, чым хто-небудзь, мае патрэбу ў дапамозе, у тым ліку і юрыдычнай. Але пенсія на інваліднасць заўсёды меншая, чым зарплата, таму паслугі адваката часта аказваюцца для гэтых людзей занадта дарагімі. Ды і не ўсе буднікі юрыдычных кансультацый маюць безбар'ернае асяроддзе і таму заўсёды даступныя для людзей з інваліднай калёсцай. Што ж робіцца ў краіне, каб зрабіць прававую дапамогу для такіх людзей больш даступнай?

Усяго ў Беларусі створана 13 юрыдычных клінік пры ўніверсітэтах.

Афіс на правах людзей з інваліднасцю нядаўна правёў пасяджэнне «Круглага стала» «Даступнасць прававой дапамогі людзям з інваліднасцю», у якім прынялі ўдзел прадстаўнікі юрыдычных клінік, грамадскіх арганізацый людзей з інваліднасцю, адвакацкай супольнасці. Мерапрыемства прайшло ў рамках інфармацыйнай кампаніі «Даступнасць», партнёрам выступіла Юрыдычная клініка Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта. Вось што распавяла на пасяджэнні «Круглага стала» **Вольга ТРЫПУЦЕНЦ, юрыст Афіса на правах людзей з інваліднасцю**: «Супрацоўнікі нашай Афісы працуюць над тым, каб людзі з інваліднасцю сталі раўнапраўнымі членамі грамадства, уключанымі ва ўсе

сферы жыцця. У сваёй дзейнасці мы абіраемся на каштоўнасці і палажэнні Канвенцыі аб правах інвалідаў і выступаем за далучэнне і ратыфікацыю Беларуссю гэтай Канвенцыі. Адным з важных кірункаў нашай дзейнасці з'яўляецца аказанне бясплатнай юрыдычнай дапамогі для людзей з інваліднасцю. Наша юрыдычная прыёмная працуе ўжо амаль 2 гады. За гэты час да нас звярнулася больш за 1400 чалавек».

Юлія ХВАЦІК, кіраўнік Юрыдычнай клінікі БДУУ, распавяла пра спецыфіку працы юрыдычных клінік: «Юрыдычныя клінікі — гэта арганізацыі, створаныя пры вышэйшых навучальных установах або некамерцыйных арганізацыях, у якіх студэнты-кансультанты пад наглядам і кіраўніцтвам выкладчыкаў-куратораў бясплатна аказваюць прававую дапамогу сацыяльна неабароненым грамадзянам. Тым самым яны атрымліваюць практычны вопыт у працы з грамадзянамі, складанні дакументаў».

А людзі з інваліднасцю, якія ўваходзяць у пералік мэтавай аўдыторыі юрыдычных клінік, атрымліваюць бясплатную прававую дапамогу. У розных клініках складалася сваё практыка

Святлана БУСЬКО.

«БЕЛАРУСЬ ГАТОВА ПРЫНЯЦЬ БУЙНЫЯ СПАБОРНИЦТВЫ»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Кіраўнік дзяржавы прызнаў, што перш за ўсё хацелі бы, каб у Беларусі прайшлі буйныя міжнародныя спаборніцтва па біятлоне. «Я нядаўна разгледзеў канцэпцыю рэканструкцыі нашага галоўнага цэнтра па зімовых відах спорту «Раўбічы». Праз два-тры гады вы яго не пазнаеце. Гэта будзе, як «Мінск-Арэна», суперсучасны, самага высокага ўзроўню цэнтр. Там мы мадэрнізуем усё, а ўжо да наступнага сезона усё, што датычыцца бегу, стральбы, пражывання і іншага, будзе зроблена», — расказаў Прэзідэнт.

«Таму мы будзем прыняць этап Кубка свету па біятлоне, чэмпіянат Еўропы, свету. Было б жаданне ў чыноўнікаў ад гэтага віду спорту арганізаваць у Беларусі спаборніцтвы. Мы гатовы будзем прыняць і лыжныя гонкі, і спаборніцтвы па біятлоне», — дадаў кіраўнік дзяржавы.

Спартыўнае свята «Мінская лыжня — 2013» не абмежавалася ўдзелам у ім Прэзідэнта, кіраўнікоў і работнікаў рэспубліканскіх органаў дзяржкіравання. Праграмай мерапрыемства былі запланаваныя індывідуальныя лыжныя гонкі сярод ветэранаў фізкультуры і спорту, масавыя спаборніцтвы па лыжным спорце сярод вучняў і студэнтаў, калектываў фізічнай культуры арганізацыі Мінска. Для ўдзельнікаў і гасцей спартыўнага свята прадугледжана шырокая забавляльная праграма, якая ўключае розныя конкурсы і спаборніцтвы, канцэрт, арганізаваны выязны гандал харчовымі таварамі і прадукцыяй грамадскага харчавання, пункт гарачага харчавання «Салдацкая каша».

Прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

НА ПАСЯДЖЭННІ ВЫШЭЙШАГА ДЗЯРЖАўНАГА САВЕТА Ё ЦЭНТРЫ ўВАГІ БУДУЦЬ ТРЫ АСНОўНЫЯ БЛОКІ ПЫТАННЯў

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь, старшыня Вышэйшага дзяржаўнага савета Саюзнай дзяржавы Аляксандр Лукашэнка 4 сакавіка сустраўся з дзяржаўным сакратаром Саюзнай дзяржавы Рыгорам Рапатам.

Сустрача прайшла напружэдадні пасяджэння ВДС, якое запланавана на 15 сакавіка ў Санкт-Пецярбургу. Таму асноўнай тэмай абмеркавання быў парадак дня маючага адбыцця мерапрыемства. «Я хацелі бы, яшчэ раз вернуцца да гэтай тэмы, паглядзець, як вы гатовы да пасяджэння. Неабходна глыбока прапрацаваць пытанні, якія падлягаюць абмеркаванню, магчыма, што ў гэты прамежак часу узнікнуць яшчэ тэмы для разгляду», — адзначыў Прэзідэнт.

На сустрэчы былі дэталёва абмеркаваны пытанні парадку дня. «Нягледзячы на тое, што сітуацыя ў адносінах паміж дзяржавамі складваецца нармальна, тым не менш заўсёды пытанні дастаткова. Асабліва калі ў свеце не вельмі спакойна, ды і з пункту гледжання эканомікі таксама», — падкрэсліў Прэзідэнт Беларусі.

Рыгор Рапота ў сваю чаргу адзначыў важнасць абмеркавання са старшынёй ВДС парадку дня і ўсіх звязаных з ёй пытанняў напружэдадні пасяджэння ў Санкт-Пецярбургу.

Як плануецца, на пасяджэнні Вышэйшага дзяржаўнага савета ў цэнтры ўвагі будуць тры асноўныя блокі пытанняў, якія датычацца бюджэту Саюзнай дзяржавы, знешняй палітыкі і гандлёва-эканамічных адносін Беларусі і Расіі. Рыгор Рапота адзначыў, што ў ходзе работы могуць узнікнуць і іншыя пытанні, звязаныя ў цэлым з дзейнасцю Саюзнай дзяржавы, яе развіццём, перспектывамі.

Як падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка, вельмі важна добра падрыхтавацца і правесці пасяджэнне ВДС на дастойным узроўні.

Прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

ПАТЭНЦЫЯЛ МІНСКА ТРЭБА ВЫКАРЫСТОўВАЦЬ МАКСІМАЛЬНА ЭФЕКТЫўНА

Аб гэтым заявіў учора кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Андрэй Кабякоў, прадстаўляючы калектыву Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта памочніка Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь — галоўнага інспектара па Мінску Фёдара Дамачэнку, перадае БЕЛТА.

Андрэй Кабякоў выказаў упэўненасць у тым, што вопыт і такія асабістыя якасці Фёдара Дамачэніка, як аб'ектыўнасць, прынцыповасць у ацэнцы сітуацыі і ўменне даводзіць пачатую справу да канца, будуць запатрабаваны на новай рабоце.

■ Прыёмная навіна

ІНВЕСтЫЦЫІ ў БУДУЧЫНЮ

Дзіцячы садок на 230 месцаў плануецца ўвесці ў дзеянне да канца наступнага года ў Смалявічах. Акрамя таго, у перспектыве ў горадзе-спадарожніку з'явіцца яшчэ тры дашкольнаы ўстановы, якія змогуць прыняць больш за 500 вучанцаў, а таксама дзве агульнаадукацыйныя школы, прычым кожная — на 840 месцаў.

Варта дадаць, што пытанне забеспячэння месцамі ў садках для райцэнтра вельмі актуальнае, паколькі 20% ад агульнай колькасці насельніцтва складаюць дзеці. З улікам перасялення ў горад-спадарожнік мінчан праблема яшчэ больш ускладніцца. Таму мясцовыя ўлады працуюць на апырэджанне сітуацыі. Усяго для работы ў новых навучальных установах будзе патрэбна больш за 90 педагогаў.

Татцяна ЛАЗОўСКАЯ ■

НА ПРАФЕСІўНЮ ПЕНСІЮ НАСТАўНІК МОЖА ВЫЙСЦІ ТОЛЬКІ ПАСЛЯ 60 ГАДОў?

ПРАФЕСІўНА ПЕНСІЯ: НЕВЫКАНАЛЬНЫЯ ўМОВЫ

Напружанасць у настаўніцкім асяроддзі выклікаюць і пытанні прафесійнага пенсійнага страхавання. Як вынік з тлумачэння Фонду сацыяльнай абароны насельніцтва Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, сёння падлягаюць прафесійнаму пенсійнаму страхаванню выключна настаўнікі пры выкананні трох умоў адначасова. Першая — гэта занятасць не менш чым на поўную стаўку (аклад), у тым ліку — вядзенне педагогагічнай дзейнасці ў частцы рэалізацыі адукацыйных праграм у аб'ёме не менш за 18 гадзін на тыдзень. Другая — выкананне арганізацыйна-выкаваўчай работы. І трэцяя — ажыццяўленне дадатковага кантролю за выучэння дзейнасцю навучэнцаў. Такім чынам фактычна сваё права на атрыманне пенсіі па выслуге гадоў могуць рэалізаваць цяпер толькі асобныя настаўнікі. А ўсе педагогі, якія не вядуць выкладчыцкую работу (паколькі так не прадугледжана іх службовымі абавязкамі), кіраўнікі ўстаноў адукацыі, настаўнікі, якія працуюць менш чым на стаўку, настаўнікі, якія не маюць гадзін арганізацыйна-выкаваўчай работы, настаўнікі дысцыплін, па якіх вучэбнымі планами не прадугледжаны дадатковы кантроль за вучэбнай дзейнасцю вучняў, не могуць разлічваць на выхад на пенсію па выслуге гадоў.

Па словах Аляксандра Бойкі, прафсаюз прааналізаваў сітуацыю ў нашых суседзях. І ў Расійскай Федэрацыі, і ў Украіне дзейнічаюць ранейшыя ўмовы прафесійнага пенсійнага страхавання. Пры гэтым у Расіі адзіным крытэрыем з'яўляецца работа на поўную стаўку на адпаведнай пасадзе, а ва Украіне для выхаду педагога на льготную пенсію не з'яўляецца абавязковым выкананне і гэтага крытэрыя.

— Раней пры рэарганізацыі ўстаноў адукацыі некаторыя педагогі з закрытых устаноў маглі б пайсці на пенсію па вы-

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

слуге гадоў, але пры цяперашніх умовах пенсійнага страхавання многім катэгорыям педагогагічных работнікаў забарочы гэта будзе, на жаль, немагчыма, — падзялілася набалельым Ірына Халадцова. — Якія ж перспектывы датэрміновай пенсіі ў тых, хто прыступіў да работы пасля змянення ўмоў прафесійнага пенсійнага страхавання? Так, жанчыны з кола выпускнікоў, якія прыступілі да работы ў школе ў 2009 годзе, змогуць пайсці на «датэрміновую» пенсію не раней чым у... 58 гадоў, пры ўмове, што яны не скарыстаюцца сваім правам афармлення часовай непрацаздольнасці па хваробе. Калі ж жанчына-настаўнік на родзіцях хоць бы адно дзіця і скарыстаецца правам на воідпуск па доглядзе дзіцяці да трох гадоў, то 25 гадоў прафесійнага стажу ў яе будзе толькі ва ўзросце 61 год і яна ўжо будзе знаходзіцца на пенсіі па ўзросце. А мужчыны пры вышэйназваных умовах змогуць скарыстацца правам выхаду на датэрміновую пенсію не раней чым пасля дасягнення 68-гадовага ўзросту. Такім чынам, прафесійная пенсія для педагога існуе толькі фармальна.

ЯКІМІ БУДУЦЬ НАСТУПСтВЫ РЭАРГАНІЗАЦЫЎ?..

Закрануў Ірына Халадцова і яшчэ адну вельмі балоучую праблему — рэарганізацыю сеткі устаноў адукацыі:

— За апошнія тры гады ў нашым раёне былі закрыты 5 вучэбна-педагагічных комплексаў і 6 устаноў адукацыі было рэарганізавана. Гэтая работа не вядзецца сплантанна, а плануецца на перспектыву. Улічваецца меркаванне сельскіх Саветаў, бяруцца пад увагу ўсе асабліва актыўныя і далейшыя навучаныя і падвозы школьнікаў, пытанні далейшага працаўладкавання работнікаў. Загады (пракладна за два гады) мы праводзім грунтоўна работу з бацькамі, тлумачым ім варыянты далейшага навучання іх дзіцяці. Усё гэта дазваляе мінімізаваць

балоучыя наступствы рэарганізацыі. Усіх вызваленых работнікаў працаўладкоўваем. Так, з 56 педагогаў закрытых школ 10 пайшлі на заслужаны адпачынак па ўзросце, 6 — па выслуге гадоў, а 40 былі працаўладкаваны па спецыяльнасці ў іншыя ўстановы адукацыі. Аднак з кожным скарыццём тшкола рабіць гэта ўсё больш складана. Тым больш што працэс атптымізацыі знаходзіцца яшчэ ў пачатку свайго шляху.

Прафсаюз прапануе ўстанавіць галіновы павышальныя каэфіцыент да тарыфных ставак і акладаў педгагічных работнікаў і кіраўнікоў устаноў адукацыі ў памеры не менш як 30% для дасягнення агульнарэспубліканскіх паказчыкаў.

Старшыня Быхаўскага райкама прафсаюза паведаміла, што ў 6 устаноў раёна з 23-х налічваецца да 50 навучэнцаў. Новыя падыходы, прапанаваныя Міністэрствам адукацыі па змяненні напauляльнасці класаў у бок павелічэння колькасці дзяцей, выклікалі абурэнняваную заклапочанасць як у адміністрацыі ўстаноў адукацыі, прафсаюзных арганізацый, так і сярод педагогаў і бацькоўскай грамадскасці. Напрыклад, у раёне з 1 па 4 класы налічваецца 117 клас-камплектаў, з іх у 39 навучаюцца да 5 навучэнцаў. Значыць, палову з 39 настаўнікаў пачатковых класаў трэба скараціць або працаўладкаваць. Гэта, натуральна, выклікае пытанні: а куды? Напauляльнасць у 10-х і 11-х класах таксама невялікая, асабліва гэта тычыцца сельскай мясцовасці. Менш як 5 навучэнцаў у 10-11-х класах у 17 устаноў адукацыі. Перавод навучэнцаў старэйшых класаў у іншыя школы прывядзе да стрэсу ў дзяцей і змянення педагогагічнай нагрукі ў настаўнікаў.

— Мы разумеем, што працэс атптымізацыі сеткі непазбежны і неабходны, але ўсё трэба рабіць так, каб пры гэтым не пацярпелі ні вучань, ні настаўнік, — дадала Ірына Халадцова. — Яшчэ адзін бок праблемы — арганізацыя падвозу навучэнцаў, 6 цалкам лагічна ўвесці ў штатны расклад агульнаадукацыйнай школы адзіну вы-зваленнага класнага кіраўніка, у абавязкі

якога б уваходзіла і суправаджэнне дзяцей у аўтобусах у школу і назад. Гэта дало б магчымасць працаўладкаваць настаўнікаў з закрытых школ і звесці да мінімуму рызыку пры перавозе дзяцей. Аўтапарк працягвае пастаянна расці, што цягне за сабой шмат праблем: неабходнасць правядзення перадрэісаванага медагляду кіроўцаў перад выездам на маршрут, тэхнічнае абслугоўванне аўтобусаў і іншыя... Было б больш правільна і больш эфектыўна перавесці

школьны аўтапарк у падпарадкаванне Міністэрства транспарту.

Яшчэ хаць скажаць колькі слоў пра рэарганізацыю устаноў дадатковай адукацыі: нельга секчы сук, на якім мы сядзім. Асабліва гэта датычыцца сельскай мясцовасці і малых гарадоў, дзе гэтыя ўстановы з'яўляюцца для дзяцей дадаткова аднай магчымасцю набыць дадатковыя веды, развіць свае здольнасці і эстэтычны густ, да таго ж і занятасць дзяцей у пазавучны час мае таксама важнае значэнне. Больш за тое, захаванне устаноў дадатковай адукацыі — гэта магчымасць для вызваленых педагогаў перакваліфікавацца для работы ў новых умовах.

— Пры ажыццяўленні атптымізацыі сеткі ўстаноў адукацыі пазіцыя галіновага прафсаюза была і застаецца прынцыповай — закрыццё, рэарганізацыя устаноў магчыма толькі ў выпадку, калі максімальна будучыя ўлічаны інтарсы і навучэнцаў, і педработнікаў, — падкрэсліў Аляксандр Бойка. — Пры працаўладкаванні важна ўлічваць і магчымасць падвозу нашых работнікаў да месца працы ў сельскай мясцовасці. Між іншым, у сувязі з атптымізацыяй сеткі адлегласць ад месца пражывання педагога да месца яго работы ў многіх выпадках стала дасягаць 20-30 кіламетраў.

Надзея НІКАЛАЕВА.

АДКУЛЬ ТАВАР?

У Наваполацку супрацоўнікі падатковай інспекцыі і міліцыі падчас рэйду па спыненні ценявога абароту тавараў, увезеных у Беларусь з тэрыторыі тэрыч краін, устанавілі, што падпрымальніца гандлюе футравай кантрабандай на суму каля 325 мільяёнаў рублёў.

Індывідуальная падпрымальніца ажыццяўляла рэалізацыю больш як 30 найменшых вырабаў з натуральнага футра без дакументаў, якія пацвярджаюць легальнасць іх набыцця. Быў склядзены адміністрацыйны пратакол. Вырабы з футра канфіскаваныя.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.

ТРАГІЧНЫ ЛАНЦУГ

У Быхаўскім раёне ў дарожнай аварыі загінула 5-гадовае дзіця.

1 сакавіка 24-гадоваы жыхар Магілёва сеў за руль аўтамабіля, хаця быў пазбаўлены права кіравання за «ваджэнне ў нецвярозым стане». На дарозе паблізу вёскі Чачовічы гэты вадзіцель не выбраў бяспечныя хуткасць і дыстанцыю, і ў выніку яго аўто сутыкнулася з аўтамабілем, які ехаў у спадарожным кірунку. А той, у сваю чаргу, выехаў на паласу сустрэчнага руху і сутыкнуўся з яшчэ адной машынай. У выніку на месцы загінула 5-гадовае дзіцячынка, пацярпелі і шпіталізаваны з траўмамі два вадзіцелі і два дарослыя пасажыры другога і трэцяга аўтамабіляў у ланцугу сутыкненняў.

Алена КАЗЛОВА.

МІНСКІЙ РАЙОННЫ ІСПОЛНІТЕЛЬНЫ КОМИТЕТ 5 апреля 2013 г. проводит открытый аукцион по продаже земельных участков в частную собственность граждан Республики Беларусь в Минском районе

№ лота	Адрес земельного участка	Кадастровый номер	Площадь земельного участка	Целевое назначение	Инженерная инфраструктура *	Расходы по подготовке документации (рублей)	Начальная цена земельного участка (рублей)	Задаток (рублей)
1	Боровлянский с/с, д. Боровляны, участок № 1	623680601101002400	0,1454 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ, водопровод	2 915 967	600 000 000	120 000 000
2	Горанский с/с, д. Крылово	623681310101000081	0,1432 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	4 662 729	97 000 000	19 400 000
3	Горанский с/с, д. Тресковщина	623681318601000041	0,1157 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество	3 080 814	55 000 000	11 000 000
4	Крупицкий с/с, д. Аннополь	623683900101000175	0,1277 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ, водопровод	5 153 604	80 000 000	16 000 000
5	Крупицкий с/с, п. Аннополь	623683900601000054	0,1429 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, водопровод	3 669 461	43 000 000	8 600 000
6	Крупицкий с/с, д. Закружка	623683905101000127	0,1499 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество	4 567 073	49 000 000	9 800 000
7	Лошанский с/с, д. Горошны	623684002601000054	0,1500 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, водопровод	4 717 605	43 000 000	8 600 000
8	Лошанский с/с, аг. Лошаны	623684005601000455	0,1000 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, водопровод	3 049 860	44 000 000	8 800 000
9	Луговослободской с/с, д. Прилесье	623684110101000462	0,1231 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ, водопровод	5 208 170	120 000 000	24 000 000
10	Мачулицкий п/с, г.п. Мачулищи, массив № 3, участок № 1	623655500001000419	0,2304 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	84 000	85 000 000	17 000 000
11	Мачулицкий п/с, г.п. Мачулищи, массив № 3, участок № 2	623655500001000441	0,1925 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	84 000	71 000 000	14 200 000
12	Мачулицкий п/с, г.п. Мачулищи, массив № 3, участок № 20	623655500001000542	0,1575 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	84 000	58 000 000	11 600 000
13	Мачулицкий п/с, г.п. Мачулищи, массив № 3, участок № 21	623655500001000426	0,1575 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	84 000	58 000 000	11 600 000
14	Мачулицкий п/с, г.п. Мачулищи, массив № 3, участок № 22	623655500001000415	0,1575 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	84 000	58 000 000	11 600 000
15	Михановичский с/с, д. Березина, участок № 4	623684200601000033	0,1445 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество	84 000	58 000 000	11 600 000
16	Михановичский с/с, д. Березина, участок № 13	623684200601000038	0,1536 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество	84 000	62 000 000	12 400 000
17	Михановичский с/с, д. Кайково, участок № 1	623684202601000218	0,1533 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	300 000	59 000 000	11 800 000
18	Михановичский с/с, д. Кайково	623684202601000268	0,1468 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ, водопровод	3 500 000	100 000 000	20 000 000
19	Михановичский с/с, д. Котяги	623684203601000249	0,1350 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ	2 000 000	129 000 000	25 800 000
20	Михановичский с/с, д. Котяги	623684203601000251	0,1050 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ	2 000 000	101 000 000	20 200 000
21	Михановичский с/с, д. Котяги	623684203601000250	0,1300 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ	2 000 000	124 000 000	24 800 000
22	Михановичский с/с, д. Плебанцы, участок № 3	623684205601000121	0,2414 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, водопровод	2 000 000	94 000 000	18 800 000
23	Михановичский с/с, аг. Чуриловичи	623684206601000312	0,1494 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество	3 350 000	115 000 000	23 000 000
24	Новодворский с/с, д. Королищевичи	623684304601000510	0,1050 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	2 910 320	120 000 000	24 000 000
25	Новодворский с/с, д. Королищевичи	623684304601000511	0,1050 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	2 910 320	120 000 000	24 000 000
26	Острошско-Городокский с/с, д. Раубичи	623685206601000936	0,1500 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	электричество, газ	2 598 806	600 000 000	120 000 000
27	Папернянский с/с, д. Аронова Слобода, участок № 1	623685500101000248	0,1500 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	2 987 309	150 000 000	30 000 000
28	Папернянский с/с, д. Дофаренция	623685502601000150	0,1450 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	3 549 847	200 000 000	40 000 000
29	Папернянский с/с, д. Пильница	623685508101000215	0,1300 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	3 718 817	150 000 000	30 000 000
30	Папернянский с/с, д. Селюты	623685509601000019	0,0639 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	4 573 534	60 000 000	12 000 000
31	Папернянский с/с, д. Чучаны, участок № 5	623685513101000101	0,1500 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	3 012 302	150 000 000	30 000 000
32	Самохваловичский с/с, д. Белица, массив № 1, участок № 36	623686300601000245	0,1300 га	Для строительства и обслуживания жилого дома	-	1 845 000	41 000 000	8 200 000
33	Самохваловичский с/с, д. Белица, массив № 1, участок № 37</							

■ Кропка на планеце

ЗІМОВЫЯ АБРЫСЫ АСВЕІ

Асвейскае возера вядомае тым, што з'яўляецца другім — пасля Нарачы — па велічыні водным рэзервуарам Беларусі. Але найбольш выдатнае яно сваім востравам — самым вялікім, абшары якога сягаюць 2 на 3 кіламетры. Калісьці (да 1975 года) тут была вёска. Якраз цяпер самы зручны час дабрацца да вострава — па лёдзе. Большасць аматараў зімовай рыбалкі выбіраюць мясціны бліжэй да гэтай азёрнай выспы.

Асвея — колішні райцэнтр, цяпер — толькі цэнтр сельсавета і калектыўнага сельскагаспадарчага прадпрыемства. Цікі рыбацкі пасёлак. У параўнанні з возерам, яго плошча невялікая. Магчыма, два-тры, а можа і чатыры гэтыя пасёлкі маглі б лёгка размясціцца на азёрнай плошчы. Лютаўскія берагі Асвеі шчодра зацярушаны снегам. Да вясны на іх адпачываюць драўляныя

лодкі-веславухі, пад ветрам пагойдваецца чарот. З-за чароту вядоюцца дахі пасляваенных пабудов. У адной з іх, ля самага возера, жыве Аляксандра Зыкава-Міхно. Яна памятае яшчэ і даваенную, і ваенную Асвею. Жанчыне ўзгадваецца, як гэтымі лютаўскімі днямі 1943-га ўдзечы ад карных нямецкіх блакад ішлі па галалёдзе праз усё возера — хавацца ў Юхавіцкі лес. Пасля вайны пасёлак яшчэ доўга стаў спалены...

У апошнія дні на зімовым возеры вялікай колькасці аматараў павудзіць не назіраецца. Калі ж плотка і акуні бяруць добра, тут, як кажуць мясцовыя жыхары, рыбакоў — «аж чорна». Але жыхарка Верхнядзвінска Антаніна Неплах з мужам Мікалаем прыязджае на Асвейскае амаль штоўхадня, бо мара Антаніны — выцягнуць з лункі п'яцікілаграмавага шчупака. Пакуль жа ёй даводзіцца радавацца не самым вялікім асвейскім трафеем.

Верхнядзвінскі раён. **Анатоль КЛЯШЧУК.** Фота аўтара.

НЕ ЎЛІЧЫЛІ НАЛІЧЭННІ ПА КОЖНАЙ ПАСАДЗЕ...

Наша чарговая заяўніца, якая працуе тэхнічным работнікам у Чэрніцкай базавай школе Смалявіцкага раёна, паскардзілася, што ёй няправільна налічылі заробак. У прыватнасці, што не зрабілі індэксацыю да устаноўленага памеру мінімальнай зароботнай платы.

ральных службовых памяшканняў у дзяржаўнай установе адукацыі «Чэрніцкі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад — базавая школа», паведамляем наступнае.

З 1 студзеня 2013 года пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 13.12.2012 г. № 1144 устаноўлена месячная мінімальная зароботная плата ў памеры 1 395 000 рублёў, гадзінная — 8 340.

Работніцы, якая працуе прыбяральшчыцай і па сумяшчальніцтве гаспадаршчыцай на 0,5 стаўкі, бухгалтэрыя аддзела адукацыі пры разліку зароботнай платы за студзень 2013 года ўзята падсумаваная зароботная плата па дзвюх пасадах, і такім чынам не ўлічаны налічэнні па кожнай пасадзе паасобку.

Па стане на 28.02.2013 г. неабходныя выплаты работніцы праведзены».

Сяргей РАСОЛЬКА.

УНУК АТРЫМАЎ МЕДАЛЬ ДЗЕДА

Інспектар крымінальна-выканальніцкай інспекцыі Сяненскага раёнага аддзела ўнутраных спраў Аляксандр Каранейскі атрымаў баявы медаль «За адвагу», якога быў удастоены яго дзед, удзельнік Вялікай Айчыннай. Медаль уручылі ў раённым камісарыяце. А адбылася гэтая падзея дзякуючы выпадку.

Мінулай восенню медаль быў знойдзены жыхарам раёнага цэнтру падчас земляных работ. Знойдзена ўзнагароду прынёслі ў раённы ванкамаст, супрацоўнікі якога, устанавіўшы нумар медала адправілі запыт у Цэнтральны архіў расійскага міністэрства абароны. І з Падольска, што ў Падмаскоўі, прыйшоў адказ. Аказваецца, медалём «За адвагу» ў жніўні 1946 года, згодна з Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, быў узнагароджаны Іван Іосіфівіч Рабушка, чырвонаармеец 24-га стралковага палка 334-й стралковай дывізіі — дзед супрацоўніка міліцыі. У першы раз узнагароду ўручылі 9 кастрычніка 1946 года. Якім чынам яна аказалася пад зямлёй, пытанне застаецца адкрытым. І вось праз 67 гадоў медаль зноў уручылі. І вельмі сімвалічна, што атрымаў яе таксама чалавек у форме, які абараняе закон.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.

■ У свеце

САЦЫЯЛЬНЫЯ НАСТУПСТВЫ КРЫЗІСУ Ў ЕЎРАСАЮЗЕ

У канцы лютага Еўракамсія апублікавала важны прагноз па перспектывах развіцця эканомікі еўразоны і Еўрасаюза на бліжэйшыя гады. Нягледзячы на пэўны пазітыў (скарачэнне дэфіцыту бюджэту краін еўразоны), абвешчана і шмат негатывіўных фактараў. Перш за ўсё, у адрозненне ад ранейшых чаканняў, ВУП еўразоны не вырасце ў гэтым годзе, а зноў скароціцца. ВУП Еўрасаюза можа сёлета вырасці, але на зусім невялікую велічыню — 0,1%. Не дзіўна, што ўсё гэта вядзе і да іншых негатывіўных наступстваў, уключаючы далейшы рост беспрацоўя, якое сёлета можа вырасці да 12,2%. Будучы таксама расці і агульны доўг еўразоны, і агульны доўг усяго Еўрасаюза. У выніку цяжкіе наступствы ў многіх краінах Еўрасаюза заканаваецца. Ахвярамі лютага сталі ўрады Балгарыі і Славеніі.

Балгарыя з'яўляецца адной з самых праблемных у плане эканамічнага развіцця краін Еўрасаюза. Нягледзячы на пазітыўны прагноз эканамічнага росту (Еўракамсія прадказвае рост балгарскай эканомікі ў гэтым годзе на 1,4%), беспрацоўе ў краіне складае больш як 12%. Больш чым 200 тысяч балгар не могуць знайсці працу ўжо больш як два гады. У адпаведнасці з адным з дакладаў Еўракамсіі, для больш чым 49% балгар існуе высокая рызыка збяднення. Адназначна, што ўжо цяпер 44% жыхароў краіны аказаліся ў сітуацыі жорсткай матэрыяльнай нястачы. Да гэтага ўзроўню ў ЕС адносяць грамадзян, якія не могуць дазволіць сабе аплатаў рахунку за камунальную плату або іпазак, падтрымліваюць у халодны час неабходную тэмпературу ў сваім жытлі або аплатаў раз у год нават тыднёвы адпачынак за межамі свайго месца жыхарства. На жаль, Балгарыя з'яўляецца таксама найбяднейшай краінай Еўрасаюза. ВУП на душу па выніках 2011 года склаў толькі 46% ад сярэдняга ўзроўню па ЕС. З'яўляецца праблемай і тое, што багатыя краіны ЕС не рвуцца аказаць садзейнічанне Балгарыі ў вырашэнні яе праблем. Больш за тое, Германія, да прыкладу, катэгарычна не хоча

лепшыца і браці балгарскі народ зможа вырашыць свае праблемы пры новым урадзе.

Услед за адстаўкай балгарскага ўрада змяніўся і ўрад у іншай славянскай краіне — Славеніі. Падзенне эканомікі склала 2,3% у 2012 годзе, і чаканы вынік 2013 года таксама несуцэсальны: чакаецца падзенне ВУП на 2%. У якасці адной з прынцыпальных крыжысаў насельніцтва Славеніі, якая выключна удала размяшчана паміж двюма высокаразвітымі эканомікамі, галійскай і аўстрыйскай, угледзела ў карупцыі. У студзені адбыўся даклад антыкарупцыйнай камісіі, у якім змяшчаліся абвінавачванні ў адрас прэм'ер-міністра аб тым, што ён не зацвердзіў больш за 200 тысяч еўра. А ўлічваючы, што 84% славенцаў змагаліся ў адным з апітаняў сваю незадаволенасць працай ўрада, далей падзеі развіваліся даволі хутка. Пасля адмовы прэм'ер-міністра сысці ў адстаўку з яго ўрада сталі выходзіць прадстаўнікі іншых палітычных партый. А 28 лютага парламент адправіў прэм'ера ў адстаўку. Новым прэм'ер-міністрам Славеніі стала Аленка Братушчак, якая нядаўна ўзначаліла партыю «Пазітыўная Славенія» (дарчы, пасля таго, як палірадні лідар партыі таксама быў заапоздзаны ў карупцыі).

Балгарскі мітрапаліт Мікалай ахвяраваў свой гадзіннік царкве Святой Марыны, каб яна змогла аплатаць даўгі за электрычнасць.

Пры гэтым краіна валодае ўласнай атамнай станцыяй — а гэта самы танны від электраэнергіі ў ЕС. Але абвастрае сітуацыю тое, што частку энергетычных кампаній краіны набылі амерыканцы, якім тут жа спатрэбілася аплатаў за кошт высокай цэны на электраэнергію для насельніцтва ўкладзеныя сродкі. Пры гэтым пачынаюць працаваць электраэнергіі насельніцтва зрабілі іншыя замежныя кампаніі. Не дзіўна, што інашэманам зусім не хваліліся сацыяльнай патрэбы насельніцтва Балгарыі. Яны ўключылі ў рахунок і выдаткі на высокі кошт праграмы па развіцці альтэрнатыўнай энергетыкі. Як вядома, электраэнергія, што атрымліваецца ад сонечных калектараў, нашмат даражэйшая за электраэнергію, вырабленую на атамных, гідра- і вугальных станцыях. У выніку масавых пратэстаў ўраду прыйшлося падаць у адстаўку.

Усё ж будзем спадзявацца, што эканамічная і сацыяльная сітуацыя ў краіне, праблемы ў якой беларусы традыцыйна прымаюць блізка да сэрца, па-

Сяргей КІЗІМА, загадчык кафедры міжнародных адносін Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, доктар палітычных навук.

■ Традыцыі

ЛЕПШУЮ МАРКУ ВЫЗНАЧАЕМ РАЗАМ!

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства паштовай сувязі «Белпошта» запрашае ахвотных прыняць удзел у конкурсе «Лепшая паштовая марка Рэспублікі Беларусь 2012 года».

знакай «Конкурс» накіраваць яе (у канверце) па адрас выдавецкага цэнтру «Марка» РУП «Белпошта»: пр. Незалежнасці, 10, 220050, Мінск.

Для таго, каб стаць свайго роду экспертам, членам журы, дастаткова наведаць раздзел «Філатэлія» на сайце прадпрыемства (www.belpost.by) альбо любое аддзяленне паштовай сувязі нашай краіны. Там можна азнаёміцца з умовамі конкурсу, запоўніць прапанаваную анкету і з па-

Сярод удзельнікаў апітаняў, якія называюць марку-пераможцу, будуць разыграны прызы: тэматычныя камплекты паштовых марак і наборы філатэлістычнай прадукцыі.

Час на роздум і выбар — месяц: з 1 па 31 сакавіка.

Валіяцкіна ДОУНАР.

■ Спорт-тайм

НЕ ЧАКАЛІ? А ЁН ПРЫЙШОЎ...

Подиум Домрачавай у Осла, поспехі «Дынама» ў Кубку надзеі і нечаканы футбольныя трансферы ў тыднёвым аглядзе «Звязды».

1. На этапе Кубка свету па біятлоне ў Осла справіцца з Торай Бергер было амаль немагчыма. Нарвежская біятлістка не пакінула Дар'я Домрачавай ніякіх шанцаў, каб працягнуць барацьбу за Вялікі хрустальны глобус. Бергер першынствавала ва ўсіх трох гонках, Домрачова ж толькі два разы ўзнялася на п'едэстал.

У пятнічным спрынце прыва айчыннага біятлона была вельмі блізка да перамогі. Доўгі час Дар'я значылася ў першым радку ў фінішным пратаколе, але на дыстанцыі яшчэ заставала самая прынцыповая саперніца. Бергер, якая стартвала пазней, пацвердзіла статус выдатнага «снайпера» і апырэдзіла беларуску на 11 секунд. Гэты невялікі гандык павіны быў дапамагчы Домрачавай і гонцы з праследваннем. Але ў той дзень на стрэльбішчы ў Дар'і зусім не заладзілася: 9 промахаў і ў выніку толькі пятае месца. У мас-старце Домрачова таксама не змогла апырэдзіць нарвежскую спартсменку, фінішаваўшы трэцяй.

Мёрфі, Аляксандр Кулакоў, Джэф Плат і Збынек Ірлг.

У паўфінальных матчах «зубры» сустрэнуцца з рыжскім «Дынама». 6 і 7 сакавіка хакеісты правядуць гульні ў Латвіі, астатнія адзін ці два матчы пройдуць на «Мінск-Арэне» 10 і 11 сакавіка адпаведна.

3. Павышанай увагай адзначыўся пераход вядомага расійскага футбаліста Дзмітрыя Сычова ў мінскае «Дынама». Вельмі скептычна наконце дзеянняў свайго былога падапечнага выказаўся трэнер маскоўскага «Лаксаматыва» Юрый

Сёмін: «Гэта не той узровень, на якім павінен выступаць Дзіма. Думаю, яму лепш было застацца ў «Лока» і спрабаваць прабіцца ў асноўны склад каманды. Ці пашукаць іншыя варыянты ў расійскай лізе. Спадзяюся, гэты пераход яму не нашкодзіць. Не хочацца, каб Дзіма адправіўся ў Мінск дагульваць». Тым не менш Сычоў ужо прыбыў у беларускую сталіцу і нават правёў першыя трэніроўкі з новымі аднаклубнікамі. Падрабязнасці па трансферы варта чакаць на днях, пакуль ідзе гаворка пра паўгадвы кантракт.

Яшчэ адзін нечаканы пераход адбыўся ў «Тарпеда-БелАЗ». Кантракт з жодзінскім клубам падпісаў былы гулец БАТЭ, расійскі футбаліст Анры Хагус. У апошні час Хагус выступаў за нальчыцкі «Спартак», але ў канцы мінулага года атрымаў статус свабоднага агента. Як зарэкамендуець сябе новыя легіянеры айчынных клубав, паглядзім ужо ў бліжэйшыя тыдні.

Дарына ЗАПОЛЬСКАЯ

■ Моўная практыка

РАБОТА НАД ПАМЫЛКАМІ

Веданне беларускай мовы правярылі на практыцы вучні і настаўнікі школы № 7 горада Магілёва. Яны вывучалі дарожныя знакі і знайшлі памылкі ў беларускамоўных назвах.

Няправільныя ўказальнікі

Аднойчы школьніца Ліза Новаіка адправілася да сваякоў у вёску Пашкова Магілёўскага раёна. Выдатніца не паверыла сваім вачам: указальнік на перакрываўні паведамляў пра нейкае «Пашкова». Пра гэтую відароўную памылку дзяўчынка расказвала ў школе, і з гэтага нарадзілася ідэя правесці сваё школьнае даследаванне.

— Наша навукова-даследчае таварыства «Зурька» ўзялося за справу, — паведамаў дырэктар школы № 7 абласнога цэнтру Аляксандр Крамачоў. — Яго удзельнікі арганізавалі агітацыйныя брыгады, якія праішліся па класах і папрасілі школьнікаў на летніх канікулах, у час адпачынку і паездкаў, прыгледзецца да дарожных указальнікаў, рабіць іх фотаздымкі. І такім чынам правярыць, ці шмат назваў населеных пунктаў у нас запісаны па-беларуску напярэдня.

Дзеці з энтузіязмам узяліся за справу.

— Мне і маім сябрам сапраўды спадабалася шукаць такія памылкі, зробленыя дарослымі, — прызнаецца Ліза.

У пачатку новага навучальнага года дзеці прынёслі ў школу... аж некалькі соцень фотаздымкаў! Дырэктар шыбра прызнаецца, што такога рэзанансу не чакаў. Указальнікі сфатаграфавалі ў некалькіх сельскіх раёнах Магілёўскай вобласці. Калі адкінулі «паўторныя» здымкі, аказалася, што ў поле зроку школьнікаў, іх

бацькоў і настаўнікаў трапіў 171 дарожны указальнік.

— З іх 12 назваў — з рэальнымі памылкамі. А гэта 7% ад агульнай колькасці, — робяць справаздачу ў школе.

Як ёсць і як трэба

Напрыклад, у Чавускім раёне ёсць вёска Петухоўка. На указальніку напісана «Птухоўка», і гэта памылка, бо літара «ё» мяняецца на «я» толькі ў першым складзе перад наіскам. І наадварот, на дарожным знаку «Лебедзянка» ў Бялыніцкім раёне не ўжылі гэта правіла: трэба, безумоўна, пісаць Лебядзянка.

На ўказальніках вёскаў Краючына Дрыбінскага раёна і Галубоўка Бялыніцкага раёна зусім забыліся пра «ў» нескладовае. У Круглянскім раёне напісалі «Шэп'лявечы», хаця правільная беларуская назва вёскі — Шап'лявечы.

Не спадабалася вучням, што замест «ё» на некаторых указальніках пішуць «е», і ад гэтага назвы вёсак страчваюць сваю прыгажосць. Так недарэчна атрымалася з вёскамі Цёплае і Сласціны Чавускага раёна.

У працы над памылкамі ўдзельнічалі два педагогі: настаўніца географіі Таццяна Чыжык і Наталія Міньковіч, якая выкладае беларускую мову і літаратуру. Так што дарожныя карты і правілы арфаграфіі вывучалі разам. У выніку атрымаліся цэлыя звароты ў ДАІ, дзе ініцыятыву магілёўскай школьнікаў падтрымалі і, у сваю чаргу, напісалі ў дарожныя арганізацыі.

— Нам паабіцалі, што памылкі будуць выпраўлены ў другім квартале гэтага года, — кажуць у школе. — Увогуле, гэта наша галоўная мэта — каб надпісы на дарожных знаках былі выпраўлены.

Зразумела, гэта будзе каштаваць дарожнікам грошай і высылкаў, але на патрэбную справу сродкаў не шкада.

— Магілёў сёлета стаў культурнай сталіцай, — нагадаў Аляксандр Віктаравіч. — Каб нам не было сорамна за памылкі на дарожных знаках навокал культурнай сталіцы, трэба ўсё выпраўняць.

У працы над памылкамі ўдзельнічалі два педагогі: настаўніца географіі Таццяна Чыжык і Наталія Міньковіч, якая выкладае беларускую мову і літаратуру. Так што дарожныя карты і правілы арфаграфіі вывучалі разам. У выніку атрымаліся цэлыя звароты ў ДАІ, дзе ініцыятыву магілёўскай школьнікаў падтрымалі і, у сваю чаргу, напісалі ў дарожныя арганізацыі.

Беларуская гутарка

Ліза Новаіка, вучаніца 8 «Б» класа, мяркуе, што далей можна даследаваць назвы вуліц у горадзе і шмалды. Яна, дарэчы, зусім не збіраецца звязць свой лёс з мовазнаўствам. Яе маці — эканаміст, тата працуе ў будаўніцтве, а сама яна збіраецца стаць фінансістам. Аднак у свае 13 гадоў дбае і пра родную мову.

— Мы павіны яе павяжаць, — гаворыць дзяўчынка. — Мне беларуская мова увогуле падабаецца, яна прыемная на слых. Размаўляць мне

лепш за ўсё так гавораць. Але я не хачу, каб мова маіх продкаў зусім знікла. Калі людзі прыкладуць намаганні, калі ў школе будзе больш прадметаў выкладацца па-беларуску, то і мы прычынаемся, будзем размаўляць на роднай мове.

Яе настаўніца Таццяна Адамчука калісьці вучылася ў беларускай школе, таму геаграфію Беларусі без праблем выкладае на роднай мове.

— Я люблю сваю мову і вельмі дырэктар школы, — кажа яна. — І наш праект мне спадабаўся — у дзячэй проста вочы загарэліся! Гэта аказалася вельмі недармаўна і нават азартная справа. Цяпер такі час, што трэба не проста выкладаць прадмет, а імкнуцца зацкавіць вучняў. Праекты павіны быць карыснымі для жыцця. Восем мін і зробіў добрую справу — вы правілі моўныя памылкі.

Ілона ІВАНОВА

лепш за ўсё так гавораць. Але я не хачу, каб мова маіх продкаў зусім знікла. Калі людзі прыкладуць намаганні, калі ў школе будзе больш прадметаў выкладацца па-беларуску, то і мы прычынаемся, будзем размаўляць на роднай мове.

Яе настаўніца Таццяна Адамчука калісьці вучылася ў беларускай школе, таму геаграфію Беларусі без праблем выкладае на роднай мове.

— Я люблю сваю мову і вельмі дырэктар школы, — кажа яна. — І наш праект мне спадабаўся — у дзячэй проста вочы загарэліся! Гэта аказалася вельмі недармаўна і нават азартная справа. Цяпер такі час, што трэба не проста выкладаць прадмет, а імкнуцца зацкавіць вучняў. Праекты павіны быць карыснымі для жыцця. Восем мін і зробіў добрую справу — вы правілі моўныя памылкі.

Ілона ІВАНОВА

ХАТЫНЬ:

Марат ЖЫЛІНСКІ.

Уладзімір КУЗЬМЕНКА.

Ірына ВАРАНКОВА.

Яраслаў БЯЗЛЕПКІН.

Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ.

Наталля ЯЦКЕВІЧ.

Артур ЗЕЛЬСК.

Наталля КІРЫЛАВА.

Набліжаецца трагічная дата... 70 гадоў таму — 22 сакавіка 1943 года — вёска Хатынь Лагойскага раёна Мінскай вобласці была спалена разам з жыхарамі, знікла з геаграфічнай карты Беларусі. І — стала сімвалам трагедыі беларускага народа, жорботнай старонкай гісторыі часоў Вялікай Айчыннай вайны.

Больш як 9 200 беларускіх вёсак знішчылі акупанты — з іх 5 295 спалілі разам з усім насельніцтвам ці яго часткай. 628 вёсак поўнасцю падзялілі лёс Хатыні, з якіх 186 так і не былі адноўлены пасля вайны, не адраділіся...

Трагедыя Хатыні — прамое сведчанне этанакіраванай палітыкі генацыду ў дачыненні да мірнага насельніцтва Беларусі, якую ажыццяўлялі нацысты на працягу ўсяго перыяду акупацыі. Сотні падобных трагедый адбылося за гэты час: вядомых і даўно забытых, з вялікай колькасцю ахвяр і з адзінкамі, якім не пашанцавала... Хатынь стала ўвасабленнем усіх вогненых вёсак, незлічоных ахвяр-пагарэльцаў, увасабленнем ідэі мужнасці, непахіснасці беларускага народа.

Дзеля ўсталявання гістарычнай праўды і ўшанавання памяці жыхароў спаленых вёсак у рэдакцыі «Звязды» прайшло пасяджэнне «Круглага стала» «Хатынь:

ЧАМУ МЕСЦАМ УШАНАВАННЯ ПАМЯЦІ ВЫБРАЛІ МЕНАВІТА ХАТЫНЬ?

Н. Кірылава:

— На гэтым раённе паўплывала некалькі акалічнасцяў. Першае, тое, што Хатынь знаходзіцца недалёк ад Мінска. Па-другое, да мемарыяла вяла добрая дарога, што таксама адыграла сваю ролю. Аднак былі і такія рэчы, якія, відаць, асабліва ўсквалывалі аўтараў мемарыяла. Яны аб'ездзілі мноства вёсак: іх уражыў аповед Камінскага. Я ўгледзеў Леанід Левін, вельмі ўзрашчаны не жаночыя слёзы, які гэта часта бывае, а менавіта аповед мужчыны.

Увогуле было некалькі мясцін, якія збіраліся зрабіць сімвалам спаленых вёсак. Будуючыца мемарыяла планавалася ў тым ліку і на радзіме Мацвярца: але вырашальную ролю адыграла менавіта адна з іх.

Давялося чуць, што назва вёскі Хатынь паходзіць ад беларускага слова «хата» — і вынікае нешта сапраўды беларускае ў падсвядомасці людзей. Вось шэраг такіх рэчаў і паўплываў на выбар аўтараў месца мемарыяла.

Давялося чуць, што назва вёскі Хатынь паходзіць ад беларускага слова «хата» — і вынікае нешта сапраўды беларускае ў падсвядомасці людзей. Вось шэраг такіх рэчаў і паўплываў на выбар аўтараў месца мемарыяла.

А. Селяменю:

— Даволі памылковае меркаванне, што назва Хатынь паходзіць ад слова «хата». Этымнім вельмі распаўсюджаны на тэрыторыях Беларусі і Расіі: Хатынь, Хатынічы, Хацунь і г.д. Гэта, хутчэй, балцкая назва. Летась мы правялі невялікае даследаванне: паглядзелі дакументы і зрабілі выснову, што сапраўды справядку жылі на той тэрыторыі балты. Захавалася нават балцкія курганы, якія можна і зараз убачыць у ваколіцах Хатыні.

Гісторыя Хатыні вельмі падобная да гісторыі ўсёй Беларусі. Як гэта вёска перажыла свае росквіты і заняпад, так і перажывала і яе краіна. І, у рэшце рэшт, Другая сусветная вайна, якая прынесла вельмі вялікія страты і пагібель вёсак. Гэта ўсё так сімвалічна, што знайсці адноставанне ў хатынскім мемарыяле.

М. Жылінска:

— Хатынь — сімвал спаленых вёсак, населеных пунктаў, прычым не толькі Беларусі. Калі мы ўстаема, як стваралася Хатынь, то ў гэтым выяўляўся сімвал трагедыі мірнага насельніцтва Савецкага Саюза. Такія ж Хатыні ёсць і ў Літве, і ва Украіне, і ў іншых краінах. Беларуская Хатынь стала ўвасабленнем тых страшных падзей, якія адбыліся не толькі на тэрыторыі Беларусі. Таму Хатынь павінна стаць помнікам агульнанацыянальнага маштабу.

Ці была ў ХАТЫНСКАЙ ТРАГЕДЫІ МАГЧЫМАСЦЬ ІНШАГА ХОДУ ПАДЗЕЙ?

В. Селяменю:

— З вышнімі часу лягчай вынісць меркаванні... Так, сапраўды партызаны недарэчна ўладкавалі засаду на два ўзводзі

118-га батальёна. Пасля гэтага яны пайшлі ў Хатынь. Калі па слядах карнікі падышлі да вёскі, партызаны пачалі адступіць. Немцы паспелі застрэліць траіх чалавек. За астатніх расплаціліся мясцовыя жыхары... Дарэчы, у сваіх дакументах гітлераўцы даляжылі камандаванню, што яны не палілі Хатынь: вёска быццам згарэла падчас бою, а насельніцтва разбеглася.

А. Зельскі:

— У тым сваім паведамленні немцы дадалі, што падчас «бою» былі забіты 34 бандыты. Аднак, калі была забіта такая колькасць людзей, не панеслі ж мерцякі з сабой зброю?

В. Селяменю:

— Мы публікавалі дакументы, якія сведчаць пра тое, што праз тыдзень пасля трагедыі Варанянскі сабраў нараду, дзе прызнаў, што знішчэнне Хатыні — віна партызан. Таму забаранілі ім больш спыніцца ў вёсках.

Н. Яцкевіч:

— Да гэтага выпадку такой забароны не было. А наадварот, калі на тэрыторыю Беларусі накіроўваліся атрады спецыяльнага прызначэння, партызаны бралі з сабой вельмі малы прывітант: разлічвалі ў гэтым плане толькі на мясцовае насельніцтва. Яны добра ведалі, што іх будуюць карміць, ім дадуць прытулак, а якія наступствы чакалі пасля гэтага мірных людзей — пра гэта думалі менш за ўсё.

В. Селяменю:

— Калі ў савецкія часы ў Хатыні праводзілі экскурсіі, людзям увогуле не раскавалі пра партызан. Была толькі адна версія: прыехалі ў вёску немцы, акружылі і спалілі. І самае цікавае: калі я глядзеў крымінальную справу ваеннаслужачых 118-га батальёна, то пабачыў, што партызан і ў судовым працэсе не дапытвалі. Гэта быў аднабаковы працэс. І я заўважыў яшчэ адну заканамернасць. Нам, у Нацыянальны архіў, Камітэт дзяржаўнай бяспекі перадаў крымінальныя справы нямецкіх ваеннаслужачых, якіх судзілі за злачынствы ў пасляваенныя гады. Вось там партызан дапытвалі як сведка па ваенных злачынствах. І яны раскавалі шмат цікавай інфармацыі, якую вы не знайдзеце ў партызанскіх дакументах. Калі я даследаваў дакументы па спаленых вёсках, заўважыў, што больш за ўсё пацярпелі тэрыторыі вобласці, дзе быў актыўна наладжаны партызанскі рух: на 6 з гэтых абласцей (згодна з рэальным адміністрацыйным падзелам, у Беларусі было 10 абласцей. — Аўт.) прыходзіцца 63% разбуранага жылля падчас вайны.

У. Кузьменка:

— Гісторыя поўніцца жудаснымі фактамі і прыкладамі таго, як падчас акупацыі лютавалі і свае, і чужыя, якія пайшлі служыць захопнікам. Гэтыя факты і прыклады прымуслі нават калабаранцаў ініцыяваць «Беларускую газету» ў 1942 годзе выказаць пэўную збянтэжанасць: «І адкуль узляло такое азвэрненне некаторых нашых паліцэйскіх, невядома. Беларусы ж па натуре вельмі добрыя, маюць мяккі характар...»

усенародныя боль і памяць». У гутарцы за «круглым сталом» прынялі ўдзел: Марат ЖЫЛІНСКІ — намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры і навуцы, кандыдат гістарычных навук, дацэнт; Уладзімір КУЗЬМЕНКА — загадчык цэнтра гісторыі постіндустрыяльнага грамадства Інстытута гісторыі НАН Беларусі, доктар гістарычных навук, дацэнт; Ірына ВАРАНКОВА — навуковы супрацоўнік аддзела ваеннай гісторыі і міждзяржаўных адносін Інстытута гісторыі НАН Беларусі; Яраслаў БЯЗЛЕПКІН — малодшы навуковы супрацоўнік аддзела ваеннай гісторыі і міждзяржаўных адносін Інстытута гісторыі НАН Беларусі; Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ — галоўны архівіст Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь, кандыдат гістарычных навук; Наталля ЯЦКЕВІЧ — вядучы архівіст Нацыянальнага архіва; Артур ЗЕЛЬСКІ — дырэктар Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу «Хатынь», кандыдат гістарычных навук; Наталля КІРЫЛАВА — каардынатар Міжнароднага праекта «Павышэнне статусу выратаваных жыхароў спаленых беларускіх вёсак», дырэктар Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу «Хатынь» (1998 — 2007 гг.); Алесь КАРЛЮКЕВІЧ — галоўны рэдактар газеты «Звязда».

В. Селяменю:

— Што датычыцца карных аперацый, у немцаў не хапала працоўнай сілы, і яны шырока выкарыстоўвалі калабаранцаў. Прычым рабілі гэта вельмі хітра: беларусаў адпраўлялі ва Украіну, літоўцаў і латышоў — у Беларусь. Па прыклад даляка хадзіць не трэба: у асвейскай карнай аперацыі «Зімняе чараўніцтва» немцаў практычна не было, усё было праведзена 8 латышскімі паліцэйскімі батальёнамі. Кіраўніцтва над аперацыямі заўсёды належала немцам, а чорную работу выконвалі латышы, украінцы, беларусы...

ЗНІШЧЭННЕ ВЁСАК ЯК ХОД КАРНЫХ АПЕРАЦЫЙ?

М. Жылінска:

— Беларусь — частка той вялікай краіны, якая, безумоўна, вельмі пацярпела ад нямецкага акупацыйнага рэжыму. Тэма Вялікай Айчыннай вайны (у прыватнасці, тэма Хатыні) — невычарпанная, пра што сведчыць шэраг навуковых прац. І трэба адзначыць, што даследчыкі, у тым ліку замежныя, яшчэ знаходзяць шмат белых плям, якія тычацца акупацыйнага рэжыму на тэрыторыі Беларусі. Калі беларуская даследчая школа дастаткова этанакіравана вывучае гэтае пытанне з пункту гледжання таго, як беларусы перажылі гэтую трагедыю, і стараецца ў альтэрнатыўным варыянце разглядаць тую ці іншую праблему, то, напрыклад, нямецкая даследчая школа сёння ідзе па шляху большага анасавання пытанню, якія тычацца не звестаў на акупаванай тэрыторыі Беларусі, а негатывных момантаў, звязаных з партызанскім ці падпольным рухам. Тэндэнцыя, калі, па сутнасці, ідзе рэваншызм у дачыненні (асабліва) да партызанскага руху і замоўчванне пытанняў генацыду і знішчэння, у першую чаргу, мірнага насельніцтва на тэрыторыі Беларусі. Гэта тычыцца і карных аперацый, у тым ліку аперацыі «Зімняе чараўніцтва».

В. Селяменю:

— На дзень часу споўнілася 70 гадоў з часу той карнай аперацыі «Зімняе чараўніцтва», якая ахапіла 3 раёны Беларусі (Асвейскі, Дрысанскі і Расонскі) і адзін расійскі — Сябежскі. Да гэтай падзеі мы падрыхтавалі зборнік дакументаў «Усе вёскі знішчаны... Карная аперацыя «Зімняе чараўніцтва». Люты — сакавік 1943 года». Акрамя дакументаў, пры дапамозе 7 архіваў — беларускіх, расійскіх і латышскага — мы зрабілі шэраг дадаткаў. У прыватнасці, на аснове той базы, якая ствараецца, разам з краязнаўцамі з Верхнядзвінскага раёна Антона Бубалам падрыхтавалі спісы беларускіх вёсак, якія былі знішчаны падчас гэтай аперацыі. Магчыма, гэта яшчэ няпоўная інфармацыя, але там за паўтара года было знішчана 387 вёсак! Гэта самая жорсткая аперацыя, якая была на тэрыторыі Беларусі: у карнікаў была задача — стварыць уздоўж латвійска-беларускай мяжы мёртвую зону, што яны амаль і зрабілі.

У нас наогул вельмі мала распрацавана тэма карных аперацый. Немцы ж правялі больш за 140 буйных аперацый у Беларусі падчас Вялікай Айчыннай вайны. Практычна ні на адной аперацыі ў нас няма публікацыі! І ў гэтым сваім зборніку мы ўпершыню апублікавалі нямецкія і партызанскія дакументы, некаторыя з іх удалося знайсці ў Цвярскім архіве (у гэтай аперацыі прымамі ўдзел калінінскія партызаны).

У. Кузьменка:

— Хачу падкрэсліць, што меншых па памеру аперацый супраць партызан і насельніцтва ў 1941 — 1944 гадах было нашмат больш. Напрыклад, толькі ў красавіку 1944 года толькі на тэрыторыі Генеральнай акругі Беларусі супраць партызан і насельніцтва было праведзена 198 розных аперацый!

І. Варанкова:

— Летам 1943 года карная акцыя рыхтавалася супраць партызан у раёне беларускага Палесся. Калі партызанам стала вядома аб аперацыі, то яны змаглі выйсці з-пад удару, аказаўшы супраціленне. Аднак там прысутнічалі і ўкраінскія фарміраванні, якія перыядычна дыслацыраваліся на тэрыторыі поўдня Беларусі. Яны, не ўдзельнічаючы ў баях, пайшлі на тэрыторыі Мінскай і Пінскай абласцей. І ў выніку гадоўнага ахвярай зноў жа аказалася мясцовае насельніцтва. Калі аналізаваць вынікі працы Камісіі па расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў, то была Палеская вобласць аказалася адной з самых пацярпелых падчас Вялікай Айчыннай

ЯКІМ ЧЫНАМ СЁННЯ УШАНАВАЦЬ І ЗАХАВАЦЬ ПАМЯЦЬ АБ ХАТЫНІ?

В. Селяменю:

— Якраз 5 гадоў таму, калі адзначалі 65-годдзе хатынскай трагедыі, я таксама браў удзел у падобным пасяджэнні «Круглага стала». І вось тады мне давалося слухаць міфы аб тым, што адбылося ў Хатыні 22 сакавіка 1943 года. Глязкоў, які кіраваў судовым працэсам над начальнікам штаба 118-га батальёна, расказаў, як тры выпадковыя партызаны абстрэлілі калону немцаў гэтага батальёна, а немцы пасля таго спалілі Хатынь. Пасля размовы за «круглым сталом» архівісты зацікавілі гэтым фактам. Таму вырашылі сабраць дакументы і паглядзець, што ж там сапраўды адбылося 22 сакавіка 1943 года. Вынікам работы стаў зборнік дакументаў «Хатынь: трагедыя і памяць», дзе ўпершыню сабраны дакументы, якія поўнасцю раскрываюць карціну той падзеі, якая адбылася тады. Да выдання той кнігі, на жаль, у нас больш былі міфы, чым рэальнасць.

— На жаль, па тэме спаленых вёсак у нас пакуль няма ніводнага буйнога даследавання. Мы толькі кажам аб тым, што гэта было беспрэцэдэнтна, што ў ніводнай краіне не было такой колькасці знішчаных вёсак. 22 сакавіка — у дзень трагедыі Хатыні — штогод ускладаюцца вянкi, прамаўляюцца прамовы, і на гэтым усё заканчваецца. А увогуле тэму спаленых вёсак патрэбна вельмі сур'ёзна даследаваць. Зараз у гэтым кірунку робяцца спробы. Мы, напрыклад, у межах праекта «Павышэнне статусу выратаваных жыхароў спаленых беларускіх вёсак» пад навуковым суправаджэннем Нацыянальнага архіва ствараем электронную базу спаленых вёсак.

В. Селяменю:

— Спадзяюся, што да 70-годдзя хатынскай трагедыі мы выставім на сайце Нацыянальнага архіва той масіў, які ўжо створаны. У аснову электроннай базы спаленых вёсак укладзены апублікаваныя матэрыялы спісаў 1984 года. Аднак, у адрозненне ад таго, што апублікаваны ў спісах, уся наша інфармацыя базіруецца на дакументах. Таму база будзе ўключаць не толькі інфармацыйны, але і дакументальны складнік. На жаль, не па ўсіх вёсках мы знайшлі адпаведныя дакументы. Сёння стаіць пытан-

не аб тым, каб дапоўніць гэты спіс, які ўключаны ў электронную базу. І усё для гэтага ёсць: мы знайшлі новую крыніцу, якая дае магчымасць стварыць карціну таго, што было знішчана ў Хатыні і Беларусі. Справа ў тым, што пасля вызвалення Беларусі перад партыйнымі савецкімі органамі была пастаўлена задача ў аперацыйны тэрмін аднавіць жыллё для сельскага насельніцтва, перасяліць яго з зямлянкаў. Толькі, каб склацца планы, патрэбна было ведаць рэальную карціну. Таму ў 1945 годзе быў праведзены ўлік таго, што было знішчана. І нам давалося знайсці гэтыя матэрыялы — пакуль, прада, у Нацыянальным архіве. Сёння мы дакладна ведаем лічбу знішчаных сялянскіх двароў — амаль 421 тысячя!

Акрамя таго, у абласных архівах павінны захоўвацца першабытныя матэрыялы. Напрыклад, у занальным дзяржаўным архіве ў Баранавічах дзякуючы дырэктару архіва мне давалося пазнаёміцца з дакументамі, дзе звесткі даюцца па кожнай вёсцы. Гэта не тая інфармацыя, якую збіралі ў 1969 годзе шляхам апытання, а канкрэтныя рэальныя лічбы. І часам бывае, што назва на шлях займае не менш, чым самі факты.

А. Карлюкевіч:

— Ці не будзе гэта выглядаць як папулярнызацыя гэтага батальёна і прыцягненне да яго увагі? Часам бывае, што назва на шлях займае не менш, чым самі факты.

В. Селяменю:

— На жаль, масквічы любяць такі гучныя назвы...

Н. Кірылава:

— На жаль, па тэме спаленых вёсак у нас пакуль няма ніводнага буйнога даследавання. Мы толькі кажам аб тым, што гэта было беспрэцэдэнтна, што ў ніводнай краіне не было такой колькасці знішчаных вёсак. 22 сакавіка — у дзень трагедыі Хатыні — штогод ускладаюцца вянкi, прамаўляюцца прамовы, і на гэтым усё заканчваецца. А увогуле тэму спаленых вёсак патрэбна вельмі сур'ёзна даследаваць. Зараз у гэтым кірунку робяцца спробы. Мы, напрыклад, у межах праекта «Павышэнне статусу выратаваных жыхароў спаленых беларускіх вёсак» пад навуковым суправаджэннем Нацыянальнага архіва ствараем электронную базу спаленых вёсак.

В. Селяменю:

— Спадзяюся, што да 70-годдзя хатынскай трагедыі мы выставім на сайце Нацыянальнага архіва той масіў, які ўжо створаны. У аснову электроннай базы спаленых вёсак укладзены апублікаваныя матэрыялы спісаў 1984 года. Аднак, у адрозненне ад таго, што апублікаваны ў спісах, уся наша інфармацыя базіруецца на дакументах. Таму база будзе ўключаць не толькі інфармацыйны, але і дакументальны складнік. На жаль, не па ўсіх вёсках мы знайшлі адпаведныя дакументы. Сёння стаіць пытан-

Н. Кірылава:

— Дарэчы, пра зваротную сувязь. Пасля публікацыі ў «Звяздзе» аб праекце «Павышэнне статусу выратаваных жыхароў спаленых беларускіх вёсак» (публікацыя «Ад імя многіх прагрэсіўных немцаў просім прабачэння...» была змешчана 22.01.2013 г. — Аўт.) мне пачалі дасылаць лісты на электронную пошту, якая была ўказана ў матэрыяле. Я такога рэзанансу нават не чакала: думала, што ма-

У СЕНАРОДНЫЯ БОЛЬ І ПАМ'ЯЦЬ

ла хто з пажылых людзей умее карыстацца інтэрнэтам. У асноўным, давалася гэтая электронная пошта для таго, каб людзі прынялі ўдзел у нашай верхнядзвінскай сустрэчы пакаленняў. У сваіх лістах яны выказваюць вялікую ўдзячнасць за тое, што іх успомнілі, далі магчымасць быць выслуханымі. Таму мы хочам гэтых людзей інтэграваць у сённяшняе жыццё. І трэба сказаць, у нас гэта атрымліваецца. Мы ўжо арганізавалі экскурсіі ў Нясвіж, Мірскі замак, Станькава і г.д. — адным словам, аб'ездзілі амаль усю Беларусь. Натуральна, што мы заўсёды прымаем удзел у акцыях памяці. Сёлета трэці год будзем у Хатыні, у Дальве, дзе традыцыйна праходзіць аўтапрабег, які арганізоўваў яшчэ Мікалай Прыловіч.

ЯКАЯ УВАГА СЁННЯ НАДАЕЦЦА АСТАТНІМ СПАЛЕНІМ ВЁСКАМ?

А. Карлюкевіч:
— Раз зайшла размова пра Дальву, у кантэксте той работы, якую вы праводзіце, наколькі гучаць іншыя прыклады падобных трагедый? І ці магчыма пашырыць прасторы, можна быць, з прыцягненнем пэўнага інфармацыйнага матэрыялу пра тую ж Украіну, Польшчу, Чэхію (Ліздзіц)? Можна быць, у Хатыні магла б з'явіцца аляя жалбы з прадстаўленнем іншых месцаў падобных трагедый? Альбо акія іншыя праекты маглі б тут быць да месца?

Н. Кір'ялава:
— Вядома, можна нешта прыдумаць і ўзгадаць з адным з аўтараў Хатыні Леанідам Левіным, які сёння з'яўляецца навуковым кіраўніком мемарыяла. З моманту стварэння мемарыяла прайшло больш за 40 гадоў, вырасла новае пакаленне, і стала недастаткова толькі з дапамогай манументальнага мастацтва расказаць аб трагедыі Хатыні і аб трагедыі тысяч беларускіх вёсак. Вось чаму паўстала неабходнасць расказаць пра трагедыю беларускага народа, звяртаючыся да гістарычных дакументаў. Таму мы стварылі фотадакументальную экспазіцыю, прыстасаваны для яе памяшканні былых кіёскаў, якія знаходзіцца на тэрыторыі мемарыяла. Міністэрства культуры нас падтрымала. Мы звярнуліся ў Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, і ён нам таксама аказаў дапамогу. Трэба сказаць, што гэтая экспазіцыя менавіта для Хатыні. Яна атрымалася такой, што не засланяе мемарыял, яна карыстаецца вялікім поспехам, прыцягвае ўвагу наведвальнікаў мемарыяльнага комплексу.

А. Карлюкевіч:
— Зараз вялікая работа праводзіцца па ўшанаванні асейскай трагедыі. І добра, што СМІ звярнулі ўвагу на гэта. Мы ў Выдавецкім доме «Звязда» перавыдаём кнігу Сяргея Панізініка «Асвейская трагедыя». У дадатку да яе і будзь новыя дакументы.

Н. Кір'ялава:
— Гэта вельмі добра, бо калі аб Хатыні ў нас яшчэ ведаюць, то аб асвейскай трагедыі ў Беларусі амаль невядома. І калі сёння даведліся аб ёй у Германіі, там былі ўзрушаны і казалі, што ім сорамна за іх урад, што, калі праходзілі кампенсацыйныя выплаты, урад не ўлічыў ахвяр спаленых вёсак, і яны за гэта просяць прабачэння. Не дзіўна, што пра гэта немцы не ведаюць, а можа, і не хочучь ведаць. А ўсё таму, што тэме спаленых вёсак у нас надаецца ўвага толькі напярэдадні такіх журботных дат. Гэта няправільна, бо пра гэта трэба казаць: нідзе ў ніводнай краіне ў свеце няма такіх страшных наступстваў вайны. Нідзе не было такой колькасці людзей, на вачыя калкі здзісьняліся жahlівыя злачыствы і якім цудам удалося выжыць. І з кожным годам гэтых людзей становіцца ўсё менш...

Наш праект «Павышэнне статусу выратаваных жыхароў спаленых беларускіх вёсак» з гэтымі людзьмі працуе. Мы запісваем іх успаміны: лічым, што ўвесь той жах павінна ведаць наша падрастаючае пакаленне для таго, каб такое больш не паўтаралася на беларускай зямлі; для таго, каб мы ведалі сваю гісторыю і ў патрыятычных мэтах, акія ў кожнай краіне з'яўляюцца самымі галоўнымі.

І. Варанкова:
— Так здаўна склалася: калі размова заходзіць аб гісторыі акупацыйнага рэжыму ўвогуле, то пераважна закранаецца тэрыторыя Генеральнай акругі

Беларусі. І некай апускаецца і меншай ступені адлюстроўваецца гэтая праблематыка ў дачыненні да іншых рэгіёнаў Беларусі, якія былі ўключаны акупантамі ў іншыя адміністрацыйныя адзінкі. Я маю на ўвазе Рэйхскамісарыят «Украіна», Генеральныя акругі «Літва» і «Беласток». Некалькі гадоў таму вучоныя нашага інстытута спрабавалі зрабіць крокі ў справе запавянення гэтых белых плям. Вядома, яшчэ не ўсё зроблена, але аб пэўных выніках ужо можна казаць. Кожная з вёсак гэтых рэгіёнаў павінна прысутнічаць на могілках спаленых вёсак, бо некаторых там сёння няма. А ўсё таму, што пэўная вёска (напрыклад, у 1942 годзе) была спалена, затым яна аднаўлялася мясцовымі жыхарамі, а потым у 1943-м ці ў 1944 гадах была спалена другі раз, ці нават трэці... Мы паспрабавалі стварыць агульную карціну са сваімі характэрнымі асаблівасцямі для кожнага з гэтых рэгіёнаў, і атрымалася даволі змястоўна.

НОВЫЯ МЕТАДЫ ВЫКЛАДАННЯ ПАДЗЕЙ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ. ПАПУЛЯРЫЗАЦЫЯ ГІСТОРЫІ

Н. Яцкевіч:
— Я дастаткова доўгі час праводзіла экскурсіі ў мемарыяльным комплексе «Хатынь». Таму не па чутках ведаю, што нарэдка экскурсіі праводзяцца гідамі-экскурсаводамі з разнастайных турыстычных бюро. І, натуральна, расказваюць хто што ведае. Я лічу, што ў экскурсаводы катэгорыі павінны быць не ведаюць. Яны не удзельнічаюць ні ў канферэнцыях, не чытаюць манаграфіі. І калі раней дагэту была такая работа, што, напрыклад, па Хатыні апублікавана пэўная кніга пэўнага даследчыка, то сёння адыска да навуковых прац ні пра што не гаворыць: моладзь маркуе, што там магчымы падман, які патрабуе доказаў.

элементарна адсутнічае сучасная навукова-папулярная літаратура.

Н. Кір'ялава:
— Менавіта з гэтай мэтай мы стварылі сайт, які працуе на 4 мовах, дзе ёсць вялікая колькасць цікавых і карысных матэрыялаў — khatyn.by.

А. Зельскі:
— У справе высвятлення лёсу загінулых вёсак яшчэ шмат працы. Аднак я магу сказаць дакладна, што ў параўнанні з Украінай і Расіяй робіцца вельмі шмат чаго ў гэтым кірунку. І ўсе нам па-добрану зайздросцяць: у іх увогуле нічога падобнага няма!

А. Карлюкевіч:
— Сапраўды, на крайні выпадак трэба задумацца: а дзе ж у Расіі такі адрас ці падобны мемарыял?

Н. Кір'ялава:
— Амаль у кожнай краіне была свая Хатынь. Аднак яна была адна. А ў нас спалена больш за 9 тысяч вёсак! Больш-менш у

нас вядома пра Лідзіцу (я пастаянна удзельнічала там у акцыях памяці, і увогуле мы некалі падтрымлівалі сувязь з падобнымі мемарыяламі). Таму я лічу, што патрэбна некай аб'яднаць гэтыя мемарыялы ці стварыць асацыяцыйны мемарыял.

У. Кузьменка:
— Трэба чытаць нагадаць, што па даследаванні генацыду ў Беларусі (а гэта тэма закранае не толькі Хатынь, мы выйшлі на больш шырокі ракурс) усе гады пасля вайны даследчыкі, журналісты, грамадзяны працавалі вельмі шчыра і моцна — напрыклад кімалася! У 1984 годзе выйшла такая кніга, як «Нацысцкая палітыка генацыду і спаленых зямлі ў Беларусі. 1941—1944 гады». Затым у 1995 годзе было яе перавыданне, і кніга выйшла пад назвай — «Нямецка-фашысцкі генацыд на Беларусі». Шмат матэрыялаў па Хатыні і не толькі можна знайсці ў кнізе «Пам'яць. Лагойскі раён». У 1990-я гады, як многія сцвярджаюць, больш увагі надавалася Халакосту. Аднак гэта не зусім так: даследаванні па Хатыні і іншых вёсках увесць час працягваліся. Аб чым сведчыць і кніга Тацыяны Падальяк «Нашчадкі вогненнага вёска». Цікава для чытача было б пачытаць працу, якую зрабіў Вячаслаў Селяменюк з калегамі — «Хатынь: трагедыя і памяць». Тут патрэбна ўзгадаць і зборнік «Трагедыя беларускіх вёсак. 1941 — 1944 гады». Даследаванні працягваюцца і сёння. Ёсць двухтомнік, дзе па генацыдзе вельмі шмат матэрыялаў — «1941 год. Краіна ў агні (нарысы, навукова-аналітычныя даследаванні)» (I том) і «1941 год. Краіна ў агні (дакументы і матэрыялы» (II том). Гэта гісторыка-дакументальнае выданне, якое зроблена беларускімі, рускімі і украінскімі гісторыкамі сумесна. Пачалася вельмі руліва праца па стварэнні новай шматтомнай гісторыі Беларусі: будзе том і па ваеннай

дзя будучыні краіны, то за нас гэта зробяць іншыя. І што яны скажуць маладому пакаленню, застаецца толькі здагадацца.

У. Кузьменка:
— Трэба чытаць нагадаць, што па даследаванні генацыду ў Беларусі (а гэта тэма закранае не толькі Хатынь, мы выйшлі на больш шырокі ракурс) усе гады пасля вайны даследчыкі, журналісты, грамадзяны працавалі вельмі шчыра і моцна — напрыклад кімалася! У 1984 годзе выйшла такая кніга, як «Нацысцкая палітыка генацыду і спаленых зямлі ў Беларусі. 1941—1944 гады». Затым у 1995 годзе было яе перавыданне, і кніга выйшла пад назвай — «Нямецка-фашысцкі генацыд на Беларусі». Шмат матэрыялаў па Хатыні і не толькі можна знайсці ў кнізе «Пам'яць. Лагойскі раён». У 1990-я гады, як многія сцвярджаюць, больш увагі надавалася Халакосту. Аднак гэта не зусім так: даследаванні па Хатыні і іншых вёсках увесць час працягваліся. Аб чым сведчыць і кніга Тацыяны Падальяк «Нашчадкі вогненнага вёска». Цікава для чытача было б пачытаць працу, якую зрабіў Вячаслаў Селяменюк з калегамі — «Хатынь: трагедыя і памяць». Тут патрэбна ўзгадаць і зборнік «Трагедыя беларускіх вёсак. 1941 — 1944 гады». Даследаванні працягваюцца і сёння. Ёсць двухтомнік, дзе па генацыдзе вельмі шмат матэрыялаў — «1941 год. Краіна ў агні (нарысы, навукова-аналітычныя даследаванні)» (I том) і «1941 год. Краіна ў агні (дакументы і матэрыялы» (II том). Гэта гісторыка-дакументальнае выданне, якое зроблена беларускімі, рускімі і украінскімі гісторыкамі сумесна. Пачалася вельмі руліва праца па стварэнні новай шматтомнай гісторыі Беларусі: будзе том і па ваеннай

дзя будучыні краіны, то за нас гэта зробяць іншыя. І што яны скажуць маладому пакаленню, застаецца толькі здагадацца.

У. Кузьменка:
— Трэба чытаць нагадаць, што па даследаванні генацыду ў Беларусі (а гэта тэма закранае не толькі Хатынь, мы выйшлі на больш шырокі ракурс) усе гады пасля вайны даследчыкі, журналісты, грамадзяны працавалі вельмі шчыра і моцна — напрыклад кімалася! У 1984 годзе выйшла такая кніга, як «Нацысцкая палітыка генацыду і спаленых зямлі ў Беларусі. 1941—1944 гады». Затым у 1995 годзе было яе перавыданне, і кніга выйшла пад назвай — «Нямецка-фашысцкі генацыд на Беларусі». Шмат матэрыялаў па Хатыні і не толькі можна знайсці ў кнізе «Пам'яць. Лагойскі раён». У 1990-я гады, як многія сцвярджаюць, больш увагі надавалася Халакосту. Аднак гэта не зусім так: даследаванні па Хатыні і іншых вёсках увесць час працягваліся. Аб чым сведчыць і кніга Тацыяны Падальяк «Нашчадкі вогненнага вёска». Цікава для чытача было б пачытаць працу, якую зрабіў Вячаслаў Селяменюк з калегамі — «Хатынь: трагедыя і памяць». Тут патрэбна ўзгадаць і зборнік «Трагедыя беларускіх вёсак. 1941 — 1944 гады». Даследаванні працягваюцца і сёння. Ёсць двухтомнік, дзе па генацыдзе вельмі шмат матэрыялаў — «1941 год. Краіна ў агні (нарысы, навукова-аналітычныя даследаванні)» (I том) і «1941 год. Краіна ў агні (дакументы і матэрыялы» (II том). Гэта гісторыка-дакументальнае выданне, якое зроблена беларускімі, рускімі і украінскімі гісторыкамі сумесна. Пачалася вельмі руліва праца па стварэнні новай шматтомнай гісторыі Беларусі: будзе том і па ваеннай

І. Варанкова:
— Мы, гісторыкі, архівісты і музейшчыкі, вельмі даўно адзін аднаго добра ведаем. І заўсёды патрэбны яшчэ адзін бок, які б нас абмянялі апошнімі думкамі і напрацоўкамі. Таму для нас вы зрабілі вельмі карысную справу, запрасіўшы паўдзельнічаць у пасяджэнні «Круглага стала». Заўсёды павінны быць нейкі ініцыятар, які аб'ядноўвае нашы сілы, падштурхоўвае да адкрыццяў.

Н. Кір'ялава:
— Нягледзячы на тое, што газэта «Звязда», як ніякае іншае выданне, надае ўвагу гэтай тэматыцы, мне хочацца сказаць, што не толькі ў дні памятных дат трэба ўзгадаць пра Хатынь. Я разумю, што пастаянна казаць аб адным і тым жа — таксама не вельмі добра. Але ўсё роўна трэба ўспамінаць аб гэтай трагедыі не толькі напярэдадні 22 сакавіка. Наша задача — зрабіць гэтую тэму больш цікавай для маладога пакалення. Адзін са шляхоў — мадэрнізаваць хатынскі сайт.

В. Селяменюк:
— Вядома, тое, што мы робім, — вельмі добра, але больш карысці будзе тады, калі мы ўцягнем у гэты працэс моладзь. У нас сёння засталася яшчэ столькі жывых сведак тых падзей! Калі з імі стане працаваць хоць нейкая частка моладзі, мы дасягнем добрых вынікаў.

А. Зельскі:
— Хачу запрасіць газету «Звязда» і яе чытачоў да больш шчыльнага супрацоўніцтва з мемарыяльным комплексам «Хатынь». У рабоце па ўшанаванні гістарычнай памяці павінны шчыра удзельнічаць школьнікі, студэнты: пачадаць, каб прысутнічаў той бок, дзе якога мы звяртаемся. Тады ўзнікае пытанне, як гэта зрабіць так, каб ім было цікава: дакументы, безумоўна, важныя, але калі я праводжу экскурсіі ў Хатыні, вельмі важна тут і эмацыянальнасць. Можна паказаць сотні дакументаў, толькі ці будзе ад гэтага эфект? А калі ім паказаць адзін толькі фотаздымак забітага дзіцяці? Толькі ўздзянем на эмоцыі можна дастукацца да сэрца чалавека. І тады зможам лічыць, што мы сваю справу зрабілі.

...Вось такая размова адбылася ў рэдакцыі «Звязды» напярэдадні юбілею сумнай даты — 70-годдзя хатынскай трагедыі. Магчыма, нашы чытачы маюць свае думкі і меркаванні па тых падзеях, якія сёння закранулі на старонках выдання. У вас ёсць магчымасць сказаць сваё слова па гэтых пытаннях. Чакаем вашых водгукаў!

Запісала Вераніка КАНЮТА. Фота Югена ПЯСЕЦКАГА і архіва Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу «Хатынь».

пра вайну мы нічога не ведаем. Проста па адной прычыне: нам, сучасным людзям, вельмі цяжка абстрагавацца ад тых прыянняў сучаснасці, акія для чалавека таго часу знаходзіліся зусім у іншай плоскасці.

Н. Яцкевіч:
— Тая навуковая праца, якая сёння выдзецца па тэме Вялікай Айчыннай вайны (у прыватнасці, па Хатыні), мае вялікае значэнне. Аднак немалая роля ў гэтай праблематыцы належыць і СМІ: звычайнага сярэднястатыстычнага грамадзяніна, асабліва маладых людзей, цікавяць не толькі дакументы, а пэўна аналітыка, праўдзівая гісторыя. Таму ў гэтым плане вяртаюцца журналісты — у сваіх матэрыялах зрабіць гісторыю больш даступнай для звычайных людзей.

У. Кузьменка:
— Моладзі і старэйшаму пакаленню спачатку патрэбна захаваць тое, што створана. Не кажаць, што ім ужо нешта гатовае пакладзец у рот, а папрацаваць над сваёй адукацыяй, развіццём свайго светапогляду. Відаць, знойдуцца і такія, каму гэта не трэба. Аднак мы заўсёды гана-рыліся адукацыяй свайго народа. Таму вельмі вялікая колькасць людзей гэтую гісторыю знойдуць, убачаць, працягваюць.

Я. Бялзепкін:
— Вельмі прыемна было па-чуць неабябавых людзей. Сённяшні «круглы стол» паказаў, што сапраўды ёсць яшчэ шмат пытанняў, якія трэба даследаваць. Акія і сёння, і праз 10 гадоў будучы мець вельмі высокую каштоўнасць для грамадства і ў цэлым для Беларусі. Што тычыцца працы навукоўцаў па праблеме, якая сёння абмяркоўвалася, я ўпэўнены, што яна працягнецца і будзе плённай.

І. Варанкова:
— Мы, гісторыкі, архівісты і музейшчыкі, вельмі даўно адзін аднаго добра ведаем. І заўсёды патрэбны яшчэ адзін бок, які б нас абмянялі апошнімі думкамі і напрацоўкамі. Таму для нас вы зрабілі вельмі карысную справу, запрасіўшы паўдзельнічаць у пасяджэнні «Круглага стала». Заўсёды павінны быць нейкі ініцыятар, які аб'ядноўвае нашы сілы, падштурхоўвае да адкрыццяў.

Н. Кір'ялава:
— Нягледзячы на тое, што газэта «Звязда», як ніякае іншае выданне, надае ўвагу гэтай тэматыцы, мне хочацца сказаць, што не толькі ў дні памятных дат трэба ўзгадаць пра Хатынь. Я разумю, што пастаянна казаць аб адным і тым жа — таксама не вельмі добра. Але ўсё роўна трэба ўспамінаць аб гэтай трагедыі не толькі напярэдадні 22 сакавіка. Наша задача — зрабіць гэтую тэму больш цікавай для маладога пакалення. Адзін са шляхоў — мадэрнізаваць хатынскі сайт.

В. Селяменюк:
— Вядома, тое, што мы робім, — вельмі добра, але больш карысці будзе тады, калі мы ўцягнем у гэты працэс моладзь. У нас сёння засталася яшчэ столькі жывых сведак тых падзей! Калі з імі стане працаваць хоць нейкая частка моладзі, мы дасягнем добрых вынікаў.

А. Зельскі:
— Хачу запрасіць газету «Звязда» і яе чытачоў да больш шчыльнага супрацоўніцтва з мемарыяльным комплексам «Хатынь». У рабоце па ўшанаванні гістарычнай памяці павінны шчыра удзельнічаць школьнікі, студэнты: пачадаць, каб прысутнічаў той бок, дзе якога мы звяртаемся. Тады ўзнікае пытанне, як гэта зрабіць так, каб ім было цікава: дакументы, безумоўна, важныя, але калі я праводжу экскурсіі ў Хатыні, вельмі важна тут і эмацыянальнасць. Можна паказаць сотні дакументаў, толькі ці будзе ад гэтага эфект? А калі ім паказаць адзін толькі фотаздымак забітага дзіцяці? Толькі ўздзянем на эмоцыі можна дастукацца да сэрца чалавека. І тады зможам лічыць, што мы сваю справу зрабілі.

...Вось такая размова адбылася ў рэдакцыі «Звязды» напярэдадні юбілею сумнай даты — 70-годдзя хатынскай трагедыі. Магчыма, нашы чытачы маюць свае думкі і меркаванні па тых падзеях, якія сёння закранулі на старонках выдання. У вас ёсць магчымасць сказаць сваё слова па гэтых пытаннях. Чакаем вашых водгукаў!

Запісала Вераніка КАНЮТА. Фота Югена ПЯСЕЦКАГА і архіва Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу «Хатынь».

РАНЫ, ЯКІЯ НЕ ЛЕЧЫЦЬ ЧАС

Вялікі шрам на галаве застаўся Зінаідзе Гулевіч «на памяць» аб кулі, якая некалі магла стаць смяротнай, але слізганула па шчыльна заматанай хустцы — пэўна, анёл-ахоўнік дапамог дзятчынцы выжыць. Прайшло больш за шэсць дзесяцігоддзяў з таго часу, але і зараз Зінаіда Фёдаруна носіць толькі короткую стрыжку: ад доўгіх валасоў галава часам пачынае балець. Але гадуёныя раны засталіся на сэрцы. Зусім маленькай яна перажыла гібель усёй сваёй радні, акрамя адной сястры, ведала і чула, як пакутавалі яе закатаваныя родныя. Таму зараз для пажылой жанчыны мінулае — гэта не ўспаміны, а рэальнасць, якая ніяк не хоча адпусціць.

З сястрой Ганнай.

Зінаіда Фёдаруна — жыхарка спаленай вёскі, акія няма ні на карце, ні ў кнізе «Пам'яць». Некай ёй спатрэбілася даведка аб месцы нараджэння і яна патэлефанавала ў мясцовы сельвыканкам. Аднак ёй казалі, што вёска Глісцянец у Старынаўскім сельсаветае ніколі не існавала. Толькі з дапамогай супрацоўніка Нацыянальнага архіва Вячаслава Селяменева, які знайшоў запісы ў дакументах ваенных часоў, жанчына змагла даказаць, што вёска яе дзядцінства — не міф і не выдумка. Проста на месцы былога Сіроцінскага раёна (Віцебская вобласць) цяпер разгарнуўся Шумлінінкі.

Зараз на месцы Глісцянца і суседніх з ім паселішчаў пуста. А некалі былі вёскі Кацянегі, Глухое, Забор'е і многія іншыя. У тым раёне падчас вайны была вельмі моцная партызанская зона. Таму фашысты не марудзілі з карнай экспедыцыяй, падчас акія спальвалі і забівалі ўсіх на сваім шляху...

У хаце Зінаіды Гулевіч таксама пастаянна збіраліся партызаны. Яе бацька Фёдар Папоў у мірны час быў старэйшай калгаса. А як пачалася вайна, ён разам з жонкай Ганнай збіраў ежу для партызан — хлеб, бульбу, мяса. Зінаіда Фёдаруна ўзгадвае, як яе маці варыла вялізны кацёл ежы, як прыходзілі партызаны, мыліся і садзіліся абедаць. Памятае яна, як вызала для іх рукавіцы з двума пальцамі — для таго, каб зручна было страляць...

Яе старэйшы брат Пётр да вайны працаваў настаўнікам і часам прывозіў дадому драгія падарункі: тканіну на сукенкі, касцюм, а аднойчы набыў шахматы. З таго часу іх сям'я любіла часам пагуляць у шахматы. Дарчы, бацька Зінаіды Фёдаруны умеў і любіў сам майстраваць скрыпкі. У іх хаце на сценах вісела адразу некалькі скрыпак. Але прыйшлі немцы і забралі ўсё: і тканіну на касцюм, схаваную ў валёнку, і ўсе скрыпкі, цымбалы. І карову па мяншцы Белавос-тачка. Яна ўпіралася і не хачела ісці. Тады яе прывязалі да калёс і прымусілі пакінуць родны двор, узгадвае Зінаіда Гулевіч. І ўсіх курэй палавілі, акрамя адной, што схавалася пад печу...

Бацька з братам сталі падрыўнікамі. Партызаны ў дом прыходзілі пастаянна. Зінаіда Фёдаруна не памятае імёнаў і прозвішчаў іх камандзіраў, толькі аднаго — Сіпка. Было яму 54 гады, на фронт ужо не бралі. У той страшны час атрад Сіпка спыніўся ў хаце Гулевічаў, дзятчынцы ў асобным пакоі. Раніцай партызаны памыліся і сталі адступаць у напрамку Ветрына.

Нямецкае начальства назначыла мясцовага жыхара Аляксандра Обяла старастам вёскі. Ён і выдаў бацьку і брата Зінаіды. Фашысты прыйшлі ў хату, забралі іх і тры дні катавалі, дапытваючыся імёны партызанаў і тое, у якім напрамку пайшлі лясныя воіны. Бацька і сын ведалі гэта, але нічога не казалі. Аднавіскаўцы расказвалі, як іх

дзятчынка стаяла і чытала яе. Фашыст стрэліў, але дзятчынцы хустцы куля толькі слізганула па галаве. Яна адчула, як яе «прыбіла», быццам каменем ударыла...

Калі ўсё сціхла, Зінаіда і сястра Ганна пайшлі шукаць маці. Знайшлі яе, забітую. Побач ляжаў брацкі Фёдзя — далонька прабіта куляй і прысцінута да грудзей. Брат Ванечка яшчэ быў жывы, стагнаў — у ім, маленькім, было дзве кулі. Памучыўся і памёр.

Ганна прапавала сястры: «Тойдзем утопімся». Зінаіда адказала: «Анечка, сястрычка, а хто ж нас пахавае?». Побач праязджала цэлая машына фашыстаў, аднак дзятчынцы схаваліся, і іх не заўважылі.

Уся вёска дыміла, гарэла. Паўсюдна ляжалі забітыя. Дзятчынкі сустрэлі адну бабуню, кінуліся да яе — але аказалася, што тая звяржыла ад усяго, што здарылася.

У жывых засталіся іх дваццацігадовы брацкі Валодзя і яшчэ некалькі чалавек. З усіх бабудоў ацалела толькі невялікая лясная каля лесе. У яе таксама стралялі, але некай удалося патушыць. Сабраліся ў лясні, зварылі камяляк бульбы, але ніхто не еў...

Пасля жылі ў зямлянцы разам з сям'ёй Насці і Якуты (прозвішча Зінаіда Фёдаруна не памятае), у якіх было сваіх пяць дзятчэй, але яны і за трыма чужымі глядзелі. У зямлянцы стаяў адзін жалезны ложак. Усе, апранутыя, садзіліся на яго, ногі клялі на лаўку, так і спалі — каб, калі што здарыцца, можна было хутка ўцячы.

Потым дзятчэй — Зінаіда, Ганна і Валодзя — пайшлі шукаць бабуню, акія жыла ў Шчарбаках, за дваццаць кіламетраў адтуль. Па дарозе каля адной з вёсак немцы яшчэ раз іх абстралялі. Дзятчэй белгі па мокрым лёдзе, ногі сізгалі, а побач сіствалі кулі... Нарэшце, дабраліся да бабуні.

Рана на галаве Зінаіды нарывала і жудасна балела. Як прыйшлі свае, адразу адправілі яе ў медсанбат — там лячыліся ваенныя, але яе як дачку загінулых партызан, таксама прынялі. Перадззелі ў чыстую

У дзіцячым доме для дзятчэй загінулых вайскоўцаў і партызан.

і лес, уначы пускалі ракеты. Фашысты ачышчалі партызанскую зону, таму забівалі ўсіх без разбору — і малых, і старых.

Цётка Феадосія Крыленка паклала пад сябе сястру Зінаіды Ганну і сваё немаўлятка Толька. Ганна выжыла, толькі павеі і бровы сталі абпаленымі ад агню. У Толь

